

LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖNTEKIJÄN
JA PÄIHDETYÖNTEKIJÄN PARITYÖ
TAIVALKOSKELLA

Tanja Lievonen ja Anu Vanhatupa
Opinnäytetyö, syksy 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) +
diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lievonen, Tanja & Vanhatupa, Anu. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityö Taivalkoskella. Syksy 2013, 79 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) / Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän käsityksiä parityöstä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityön tarpeellisuutta ja toimivuutta, sekä kartoittaa mahdollisia kehittämisehdotuksia parityöhön liittyen.

Opinnäytetyön viitekehyksessä käsiteltiin parityötä, moniammatillisuutta sekä sitä, mitä liittyy asiakkaana ja työntekijänä olemiseen sosiaalityötä tehtäessä. Tämän lisäksi pyrittiin nostamaan esiin lastensuojelutyön ja päihdetyön pääkoh-
tia. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän haastattelut tehtiin teema-
haastattelun avulla. Saatu aineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysin
keinoin.

Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityö nähtiin toimivana ja tarpeellisena. Parityön myötä mahdollistuu asiakkaan kokonaisvaltainen auttaminen. Parityö tukee työntekijöiden työssä jaksamista ja keventää heidän työtaakkaansa. Haastattelun tuloksista nousi keskeisimmiksi kehittämisen kohteiksi parityön yhteinen palvelusuunnitelma ja seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö.

Asiasanat: lastensuojelutyö, päihdetyö, moniammatillisuus, parityö, asiakkuus, asiantuntijuus

ABSTRACT

Lievonen, Tanja & Vanhatupa, Anu.

Pair work of a child welfare social worker and a substance abuse worker in Taivalkoski. 79 p. 2 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences, spring 2013. Language: Finnish.

Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services /

Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The aim of the thesis was to describe how a child welfare social worker and a substance abuse worker understand working in pairs in Taivalkoski, Finland. The aim was also to consider the necessity and functionality of working in pairs and explore the possible improvement ideas related to the issue.

The framework of the thesis consists of working in pairs, multidisciplinary teamwork and the matter that is related to being a customer and on the other hand a worker in the field of social work. In addition, the aim was to adduce the main issues of child welfare work and substance work. The thesis was done by using qualitative research. The interviews of one child welfare social worker and one substance abuse worker were performed as theme interviews. The collected material was transcribed and analyzed through content analysis.

The report points out that pair work of a child welfare social worker and a substance abuse worker was seen as functional and necessary. Besides, it was found out that working in pairs enables customers' comprehensive help, it gives more strength for employees to work and lightens their burden at work. Crucial improvement targets that rose from the results of interviews were mutual customer plan and co-operation with congregation.

Keywords: child welfare work, substance abuse work, multidisciplinary teamwork, working in pairs, customer, expertise

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
1 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
2 LASTENSUOJELUTYÖN PÄÄKOHTIA	8
2.1 Laki lastensuojelutyön tukena	9
2.2 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen.....	11
3 PÄIHDETYÖ OSANA TAIVALCOSKEN SOSIAALIPALVELUJA.....	14
3.1 Lainsäädäntö päihdetyön perustana	14
3.2 Toimiva päihdepalvelujärjestelmä	15
4 PARITYÖ MONIAMMATILLISENA TYÖMENETELMÄNÄ.....	19
4.1 Moniammatillinen yhteistyö	22
4.2 Salassapitovelvollisuus moniammatillisessa yhteistyössä.....	24
4.3 Rajat ylittävä yhteistyö.....	25
5 ASIAKKAANA JA AMMATTILAISENA SOSIAALITYÖN KENTÄLLÄ	28
5.1 Työntekijän ja asiakkaan välisistä suhteista	30
5.2 Työntekijän ammatillisuus	31
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET .	33
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS LAADULLISENA TUTKIMUKSENA	34
7.1 Laadullisen aineiston kerääminen	35
7.2 Laadullisen aineiston analyysi.....	37
8 OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELUN TULOKSIA	39
8.1 Parityön merkitys Taivalkosken sosiaalipalveluille	40
8.2 Parityön toimivuus	44
8.3 Parityön kehittäminen.....	48
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
10 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET.....	52
11 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS.....	60

12 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS.....	62
LIITE 1: Opinnäytetyön haastattelukysymykset	72
LIITE 2: Esimerkkitaulukot sisällön analyysistä.....	76

1 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän käsityksiä parityöstä. Aloite opinnäytetyön tekemiseen tuli Taivalkosken kunnan johtavalta sosiaalityöntekijältä PaKaste2 -hankkeeseen liittyvässä palaverissa syksyllä 2012.

4331 asukkaan Taivalkoski on luonnonkaunis kunta, joka sijaitsee Iijoen yläjuoksulla, Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa. Oulusta matkaa Taivalkoskelle on noin 150 kilometriä. Retkeilykohteiden ja laskettelukeskuksen lisäksi, Taivalkosken nähtävyys on Kalle Päätalon kotipaikka Kallioniemi. Päätalolaisen kulttuurin omaavat, vastuuntuntoiset ja yhteistyöhön sitoutuvat asukkaat luovat yhdessä ajanmukaisten ja laajojen elinkeinoelämän toimijoiden kanssa menestyksikkään alueen. Alueella yhdistyvät tietopalveluiden ja teollisuuden nykyaikainen maaseutu ja kansainvälistyvä luontomatkailualue. Taivalkosken tavoitteena on puuttua työttömyyteen lisäämällä koulutusta, projektitoimintaa ja elinkeinopoliittista panostusta ja suunnata henkilöstöresursseja tarkemmin. Lisäksi Taivalkosken palveluiden järjestämisessä pyritään hyödyntämään aluekeskusyhteistyötä ja hakemaan koko aluetta koskevia ratkaisumalleja esimerkiksi vaikeasti työllistettävien ongelmiin. (Taivalkoski 2012; Väestötietojärjestelmä 2012.)

Ajatus parityöstä ei ole uusi, mutta edelleen huomionarvoinen. Yksi työparityötä, tai synonyymina parityötä, kuvaava sanonta voi olla: ”yksi plus yksi on enemmän kuin kaksi”. Parityö on yksi työilmapiirin sosiaalinen muoto, kun mietitään, tehdäänkö työtä yksin vai yhdessä. Työn uudella järjestämällä ja työn tekemisen muodolla voidaan vaikuttaa työn mielekkyyden kokemiseen sekä oman ajan ja työn väliseen suhteeseen. Parityö voi olla luonteeltaan monenmuotoista. Työparit voivat toimia siten, että kaksi asiantuntijaa pyrkivät yhteiseen tulokseen tasa-arvoisina ammattilaisina. Parityö voi olla myös kahden erilaisen statuksen omaavan työntekijän, kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän yhteispeliä. Jokatapauksessa parityö voi olla tehtävästä käsin määräytyvä vaatimus tai työn suorittamisen edellytys. (Seinä & Helander 2007, 7-10.)

Nykyisin suurin osa lapsista voi hyvin, mutta samaan aikaan moniongelmaisten lasten ja nuorten määrä kuitenkin kasvaa. Lastensuojelun tarve ei välttämättä johdu vain yhdestä tekijästä, vaan usein tekijöitä on useita. Siihen, että lastensuojelun tarve syntyy, vaikuttavat muun muassa sekä vanhempien että lasten oma päihteidenkäyttö, toimeentulovaikeudet, jotka voivat koetella niin parisuhdetta kuin vanhemmuutta, sekä mielenterveysongelmat. Nykyisin joudutaan turvautumaan lastensuojeluun myös sen takia, että vanhemmat ovat kasvattajina avuttomia. (Taskinen 2010, 7–9.) Kun ihminen tuntee voimattomuutta elämäänsä, hän saattaa myös kieltäytyä, vastoin omaa etuaan, ulkopuolisesta avusta ja ohjauksesta (Havio, Inkinen & Partanen 2009, 41).

Päihteiden käyttö on lisääntynyt yhteiskunnassa selvästi ja muutos näkyy sekä tuntuu lähes kaikissa terveydenhuollon toimipisteissä (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.a). Päihteiden käytön lisääntyminen ja siitä seuraavat ongelmat heijastuvat kuntien palvelujärjestelmään, johon on hyvä varautua ennakoiden ja suunnitelmallisesti (Havio ym. 2009, 9-10). Jos asiakkaalla on myös toimeentuloon, asumiseen ja työhön liittyviä ongelmia, tulee ne ottaa puheeksi ja etsiä ratkaisua myös niihin. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2007, 132.)

Opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen eli empiirinen tutkimus, jossa käytetään kvalitatiivisia aineiston keruu- ja analysointimenetelmiä. Opinnäytetyö aloitetaan tutustumalla alan kirjallisuuteen ja ajankohtaisiin tutkimuksiin. Koska toinen opinnäytetyön tekijä opiskelee myös diakoniatyöntekijäksi, pyrimme huomioidaan lastensuojelua ja päihdetyötä myös seurakunnan näkökulmasta. Kun opinnäytetyön aiheesta on kertynyt tarpeeksi tietoa, siirrytään haastatteluvaiheeseen. Työntekijöiden haastatteluissa käytetään teemahaastattelua. Lastensuojelun sosiaalityöntekijää ja päihdetyöntekijää haastatteleamalla saadaan tietoa siitä, miten työntekijöiden välinen parityö näyttäytyy heidän mielestään.

2 LASTENSUOJELUTYÖN PÄÄKOHTIA

Hyvää lapsuutta pyritään edistämään lakisääteisellä toiminnalla. Lastensuojelu on osa laaja-alaisempaa lasten suojelua, joka perustuu YK:n yleissopimukseen lasten oikeuksista. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 1991, ja koska laki on saatettu voimaan lain tasolla, se velvoittaa viranomaisia muun lainsäädännön ohella. (Bardy 2013, 71; Mahkonen 2003, 21; Taskinen 2010, 19.) Lapsen eli alaikäisen etu on huomioitava kaikissa lasta koskevissa sosiaalihuollon julkisissa tai yksityisissä toimissa (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812; Suomen YK-liitto i.a.). Lapsen etu ja tarpeet ovat niin lastensuojelun kuin lastensuojelulain lähtökohtana ja peruseriaatteena (Ihalainen & Ketunen 2011, 225; Mahkonen 2003, 31).

Lasten suojelun onnistumiseen tarvitaan lastensuojelutoimenpiteiden lisäksi myös laajempaa hyvinvointipolitiikkaa ja monen tasoisia toimia. Se, kuinka paljon yhteiskunta tulee perheitä ja vanhempia, heijastuu lastensuojelun tarpeen määrästä. Monet yhteiskunnalliset päätökset, kuten alkoholipoliittiset päätökset, vaikuttavat lasten elämään, vaikkei näin olisi ajateltu tapahtuvan päätöksiä tehdessä. (Taskinen 2010, 19–20.) Eduskunnassa lapsuuden suojelu tulee esille lapsipoliittisen selonteon yhteydessä. Valtioneuvoston velvollisuutena on selonteon antaminen eduskunnalle sekä raportointi YK:n lapsen oikeuksien komitealle. Menettely voi parhaimmillaan johtaa lainsäädännöllisiin uudistuksiin, tai sitten keskustelu jää epäkohtiin suuntautuvan kritiikin sijaan harjoitetun lapsuuden suojeluun liittyvän lapsipolitiikan puolustamiseksi. (Mahkonen 2003, 22–23.)

Lastensuojelu koostuu ehkäisevästä lastensuojelusta ja lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Ehkäisevää lastensuojelua on erityinen tuki, jonka järjestäminen ja antaminen eivät edellytä lapsen tai perheen lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään niin äitiys- ja lastenneuvolassa kuin muissakin kunnan peruspalveluissa. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on viimesijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Lapsi- ja perhekohtaisista lastensuojelua on lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen ja avo- huollon tukitoimien järjestäminen, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto

sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Berg-Toroi 2012, 254–255; Lastensuojelun käsikirja 2013; Rätty 2010, 3–5.)

Taivalkosken lastensuojelutyö keskittyy erilaisiin tukitoimenpiteisiin ja yhteistyöhön, jonka avulla voidaan ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä ja auttaa esimerkiksi lapsiperheitä selviytymään omatoimisesti. (Taivalkoski 2010a.) Lastensuojelusta voidaan tehdä pyyntö terveydenhuoltoon asiakkaan huumeiden käytöstä. Kun terveydenhuolto saa huumeeseulavastaukset, he ilmoittavat niistä päihdetyöntekijälle, joka puolestaan tekee yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa. (Pihlaja 2012.)

2.1 Laki lastensuojelutyön tukena

Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki on vuodelta 1936 ja toinen, vuoden 1983 lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.1984. Vuosien saatossa lasten suojelua ja lastensuojelua koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu sekä yleis- ja erityislainsäädännön että itse lastensuojelulain osalta. Suurin muutos on kuitenkin ollut se, kun säädettiin vuoden 2007 lastensuojelulaki, joka astui voimaan 1.1.2008. Tämä muutos kumosi myös vuoden 1983 lastensuojelulain. (Mahkonen 2008, 26.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus kasvuympäristöön, joka on turvallinen ja virikkeitä antava, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasten ja nuorten hyvinvointia pyritään edistämään kasvuoloihin vaikuttamalla sekä tukemalla lapsia ja huoltajia peruspalveluissa. Palveluja kehittämällä voidaan ehkäistä ongelmia ja tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevia henkilöitä lasten kasvatuksessa. Toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua perhettä voidaan tukea avohuollon keinoin aina lapsen huostaanottoon asti. Lastensuojelulakiin kiteytyy siis tavallaan kaikki kasvuolojen rakenteista huostaanottoon. (Bardy 2013, 71; Lastensuojelulaki 2007/417; Mahkonen 2008, 68; Taskinen 2010, 20–22.) Lastensuojelulain uudistus koskee pääosin säännösten

täydentämistä, selkiyttämistä ja ajantasaistamista. Perusasetelmat eivät kuitenkaan ole juurikaan muuttuneet. (Mahkonen 2008, 29, 31.)

Uudessa lastensuojelulaissa korostetaan sitä, että ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on otettu uuteen lakiin yhtenä toimintamuotona. (Lastensuojelulaki 2007/417; Mahkonen 2008, 39.) Lakiuudistuksen myötä on muutettu sekä lastensuojeluprosessia että menettelytapoja. Uuden lain myötä pyritään yhtenäistämään eri puolella maata vallitsevia lastensuojelun käytäntöjä sekä täsmentämään niitä velvollisuuksia, mitä kunnalla on lastensuojelussa. Tämän lisäksi yritetään lisätä ja edistää viranomaisten välistä yhteistyötä, jota tarvitaan perheiden tukemiseksi, lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteuttamisessa. (Mahkonen 2008, 42; Taskinen 2010, 10.)

Lastensuojelulain uudistuksen jälkeen lakiin on ehtinyt tulla jo muutoksia. Vuoden 2012 alusta astui voimaan muutos lastensuojelun ilmoitusvelvollisuudesta, sekä perhehoidon ensisijaisuudesta laitoshuoltoon nähden sijaishuoltoa järjestettäessä. Vuoden 2010 maaliskuussa tuli voimaan säännökset koskien ennakkollista lastensuojeluilmoitusta sekä lastensuojelutarpeen arvioimisen pyytämistä. (Kunnat.net 2013.) Tämän lisäksi hallitus on tehnyt esityksen eduskunnalle lastensuojelulain muuttamisesta. Esityksen myötä ehdotetaan selkeytettäväksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän velvollisuutta tavata lasta. Lain on tarkoitus astua voimaan vuoden 2014 alusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.b.)

Tilastojen tarkastelu kertoo lastensuojelun tarpeen kasvamisesta. Vuonna 2011 huostassa olevien lasten määrä oli 10 535, mikä on 2,6 prosenttia enemmän vuoteen 2010 verrattuna. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä kasvoi 12,7 prosenttia edellisestä vuodesta, eli vuonna 2011 lukumäärä oli 3 867 lasta. Avohuollon asiakkaiden määrässä tapahtui kasvua 3,5 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, mikä tekee kokonaismääräksi 81 459 lasta ja nuorta. Siihen, että lastensuojelun asiakasmäärät ovat kasvaneet, voi osaltaan vaikuttaa lastensuojelulaissa tapahtunut muutos ilmoitusvelvollisuudesta (Kunnat.net 2013),

sekä tavoite mahdollisimman varhaisen vaiheen tuen tarjoamisesta lapsille ja perheille (Lastensuojelu 2011).

Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän mukaan ensimmäisten viiden kuukauden aikana vuonna 2013 Taivalkosken sosiaalitoimistoon on tullut 27 lastensuojeluilmoitusta, joista 21 tapauksessa on päätetty aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Lastensuojeluilmoitukset ovat tulleet pääsääntöisesti poliisilta tai terveydenhuollon ammattihenkilöiltä. Alkuvuoden tilaston mukaan avohuollon tukitoimena sijoitettuja lapsia on perhehoidossa kolme, huostaan otettuja lapsia on yhteensä seitsemän, joista neljä on perhehoidossa ja kolme laitoshoidossa. Jälkihuollon piirissä on neljä 18–21-vuotiasta nuorta. Tällä hetkellä Taivalkosken lastensuojelun ja päihdetyön yhteisinä asiakkaina on neljä perhettä. (Ojala 2013.)

2.2 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen

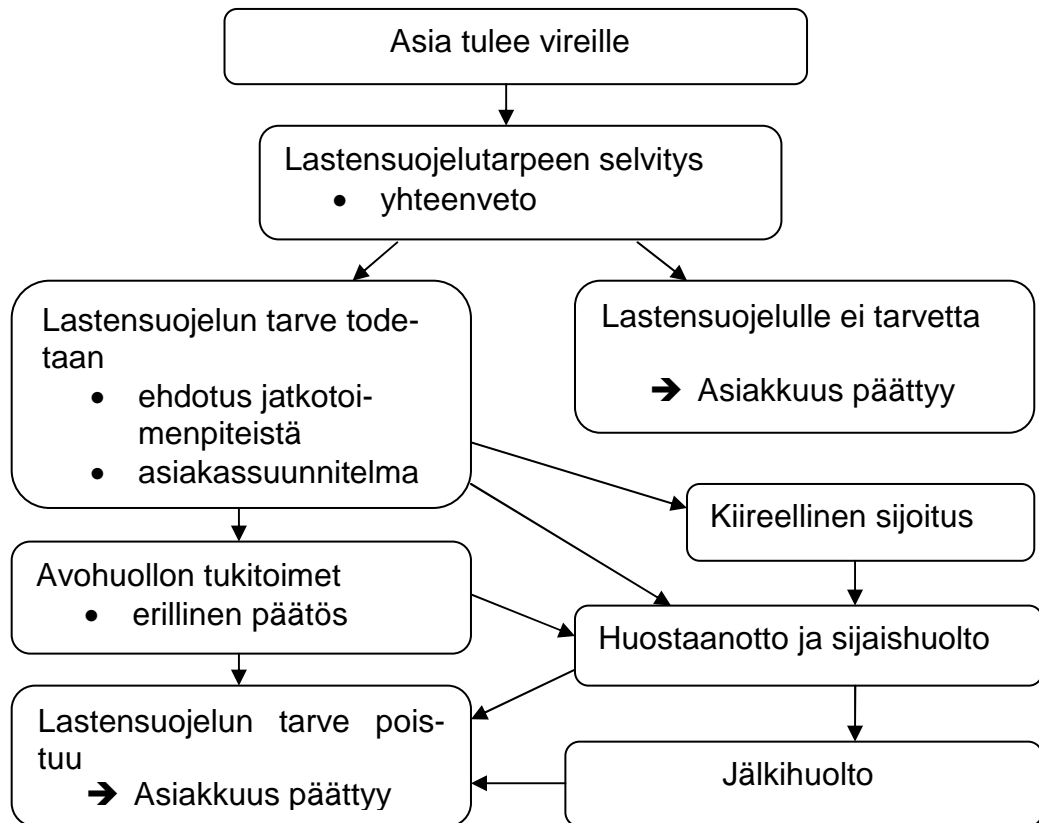
Lastensuojeluprosessi ja lastensuojelutoimet käynnistyvät usein sen jälkeen, kun sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, eli käytännössä sosiaalitoimeen ja sosiaalitoimistoon tehdään lastensuojeluilmoitus. Ilmoituksen lapsesta, jonka edun katsotaan olevan vaarassa, voi tehdä kuka tahansa, mutta eräät viranomaistahot ja viranomaisessa työskentelevät ovat ilmoitusvelvollisia. (Lastensuojelun käsikirja 2013; Taskinen 2010, 49–51.) Ilmoitusvelvollinen taho voi toteuttaa ilmoitusvelvollisuutensa myös toimimalla yhteistyössä lapsen tai hänen vanhempiansa kanssa. Tällöin lastensuojelutarpeen selvityksestä tehdään pyyntö, ei ilmoitusta, ja pyyntö tehdään yhteisymmärryksessä lapsen ja vanhempien kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2013; Rätty 2010, 199.)

Kun lastensuojeluilmoitus on tehty, lastensuojeluviranomaisten tulee selvittää, vaatiiko lapsen tilanne lastensuojelutoimenpiteitä. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, jos päätetään ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin tai vaihtoehtoisesti aloitetaan lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen. Selvitys pyritään tekemään yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa, ja lapsi tulisi myös tavata henkilökohtaisesti. Kun lastensuojelutarpeen selvitystä tehdään, tarkastellaan

lapsen tarpeita, sekä vanhempien valmiuksia huolehtia lapsen turvallisuudesta, perustarpeista ja hoidosta. (Lastensuojelun käsikirja 2013; Taskinen 2010, 53, 56–59.)

Kun lapsesta tulee lastensuojelun asiakas, hänelle tulee tehdä asiakassuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Esimerkiksi lapsen muu laillinen edustaja tai lapselle läheinen henkilö voi osallistua suunnitelman tekoon, jos se nähdään tarpeelliseksi. Lapsen ollessa avohuollossa, hänen asiakassuunnitelmaansa kirjataan muun muassa ne asiat ja olosuhteet, joihin yritetään vaikuttaa, lapsen ja perheen tuen tarve sekä ne palvelut ja tukitoimet, joiden avulla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Tähän vaiheeseen kannattaa panostaa, sillä jos asiakkaalle löytyy tukimenetelmä, josta on oikeasti apua, voidaan välttyä viimesijaiselta toimenpiteeltä, huostaanotolta. Asiakassuunnitelma tulee tarkistaa, jos tähän on tarve. Olisi hyvä huomioida avohuollon toimenpiteiden vaikuttavuutta myös positiivisten vaikutusten osalta, eikä vain tilanteen huonontumisen kannalta. Muutoin tarkistus tulee tehdä vähintään kerran vuodessa. (Ihalainen & Kettunen 2011, 227–228; Lastensuojelun käsikirja 2013; Rätty 2010, 233; Taskinen 2010, 64.)

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia, kun pyritään auttamaan lastensuojelun tarpeessa olevaa lasta. Avohuollon palvelut ja tukitoimet voivat kohdistua yksin lapseen, yksin vanhempiin tai koko perheeseen. Jos on mahdollista, avohuollon tukitoimia pyritään toteuttamaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2013; Taskinen 2010, 69.) Lastensuojelun puuttumisella lapsen ja perheen elämään voi olla radikaalikin vaikutus. Kuitenkin, jos interventio tapahtuu tarpeeksi varhain, sillä voidaan nähdä olevan myönteisiä vaikutuksia asiakkaan elämään pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa. Tulee myös huomata, että yhtä oikeaa tapaa toimia ei välttämättä ole, sillä perheiden elämäntilanteet ja niihin kytkeytyvät ongelmat voivat olla niin monimutkaisia. (Penningkangas 2012, 80.)

KUVIO 1. Lastensuojelun asiakasprosessi (Taskinen 2010, 57).

Lastensuojelu ja siihen liittyvät velvollisuudet näkyvät myös seurakunnissa. Seurakunnan mukanaolo lastensuojelussa voi tapahtua tuen antamisena lapselle ja perheille eri elämäntilanteissa. Keskeisenä ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä voidaan nähdä esimerkiksi lasten ja nuorten kerho-, harrastus- ja leiritointiminta, perheyhteyttä vahvistavat tapahtumat ja perheneuvonta. Myös jumalanpalveluselämä sekä aineellinen ja taloudellinen tuki on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Seurakunnan työntekijöiden ja kunnan sosiaalityöntekijöiden välinen moniammatillinen verkostoituminen on tärkeää. Osana seurakunnan työntekijän ammattitaitoa tulisi olla lastensuojeluun liittyvää tietoutta ja taitoa toimia lastensuojeluun liittyvissä tilanteissa. (Kirkkohallitus 2007.)

3 PÄIHDETYÖ OSANA TAIVALCOSKEN SOSIAALIPALVELUJA

Taivalkosken sosiaalitoimistossa työskentelevät sosiaalityöntekijät auttavat päihdeongelmasta kärsiviä muun muassa hoitoon hakeutumisessa ja tekemällä yhteistyötä asiakkaan, perheen ja hoitoyksiköiden kanssa (Taivalkoski 2010b). Taivalkosken päihdetyötä koordinoi päihdetyöntekijä. Tämä tarkoittaa sitä, että päihdetyöntekijä toimii eri yhteistyötahojen yhteyshenkilönä ja suunnittelee yhteistyötahojen kanssa tarvittavat päihdepalvelut asiakkaalle. Taivalkosken sosiaalityö pyrkiiin tarkastelemaan asiakkaan elämäntilannetta kokonaisuutena ja tavoitteena on toimia niin sanotusti: yhden oven periaatteella. Tässä työmuodossa käytetään palveluohjauksellista työmenetelmää, mikä tarkoittaa sitä, että asiakasta ohjataan, neuvotaan ja tuetaan yksilöllisesti hänen omien tarpeiden mukaan. (Pihlaja 2012.)

Päihdehuollon palveluiden osalta ongelmakäyttäjän lisäksi on otettava huomioon myös hänen perhe ja muut läheiset. Annettavien palveluiden tulee olla yksilöllisiä ja lähteä ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä tarpeesta ja eduista. Hoidon tulee perustua luottamuksellisuuteen ja niissä pitää tukea asiakkaan itsenäistä suoriutumista. (Lappalainen-Lehto ym. 2007, 131–132.) Tärkeimpänä menetelmänä Taivalkosken päihdesosiaalityössä nähdään ongelmien puheeksi ottaminen ja sen myötä mahdollisiin ongelmiin puuttuminen. (Pihlaja 2012.)

3.1 Lainsäädäntö päihdetyön perustana

Päihdehuoltolaissa (1986/41) säädetään päihdehuollon palveluista. Lain mukaan päihdehuollon tavoitteena on päihteiden ongelmakäytön sekä sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäisy ja vähentäminen. Kaikilla on yhtäläiset oikeudet hoitoon, eivätkä ne edellytä päihderiippuvuutta. Syynä voi olla esimerkiksi pitkään jatkunut päihdekierre tai päihteiden suurkulutus. Hoitoa, tukea ja apua tulee saada myös raittiuden ylläpitämiseen ja esimerkiksi kertakäyttöön. Samalla pyritään ongelmakäyttäjän ja hänen läheisten toimintakyvyn ja turvallisuuden turvaamiseen. Kunnan on päihdehuoltolain mukaan järjestettävä päih-

dehuolto siten, että se täyttää sisällöltään ja laajuudeltaan kunnassa esiintyvän tarpeen. (Päihdeasiamies i.a.; Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:3.)

Päihdehuoltolain mukaan kunnan viranomaisten sekä sosiaalilautakunnan on pyrittävä vaikuttamaan elinolosuhteisiin ja elämäntapoihin, jotta voitaisiin ehkäistä alkoholin ja muiden päihteiden ongelmakäyttöä tulevaisuudessa. Sosiaalilautakunnan tulee järjestää sekä kehittää päihdehuollon palveluja ja toimenpiteitä sosiaalihuollon osalta, jonka yleiset säännökset järjestämisvelvollisuudesta sisältyvät sosiaalihuoltolakiin (1982/710).

Raittiustyölaki (1982/828) velvoittaa kunnan hallintokuntia tekemään yhdessä ehkäisevää päihdetyötä. Viranomaisten ja yhteisöjen, jotka toimivat päihdehuollon alalla on tehtävä yhteistyötä keskenään. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota esimerkiksi päihdehuollon ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon keskinäiseen yhteistyöhön.

3.2 Toimiva päihdepalvelujärjestelmä

Päihdepalvelujen lähtökohtana on kuntalaisen oikeus saada tasokasta ja tarpeenmukaista päihdehoitoa ja -kuntoutusta riippumatta siitä, missä asuu (Päihdeasiamies i.a.). Päihdepalvelujen toimivuudesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö, jonka tehtävänä on määritellä palvelujen kehittämisen suuntaviivat, valmistella lainsäädäntöä ja ohjata uudistusten toteuttamista. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran ja aluehallintovirastojen tehtävänä on puolestaan järjestää palvelujen laatuvalvonta. Jokainen kunta voi itse päättää haluaako se tuottaa päihdepalvelut itse vai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.a.) Kunta voi myös ostaa palvelut muilta kunnilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta, esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoilta (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 130).

Kansallisen mielenterveys- ja päihdesuunnitelman linjauksissa painotetaan asiakkaan aseman vahvistamista, mielenterveyden ja päihteettömyyden edistämistä ja ongelmien ennaltaehkäisyä. Tavoitteena on yhteisten mielenterveys- ja

päihdeavohoitoyksiköiden perustaminen. Samalla halutaan painottaa perus- ja avohoitopalveluja. Uusia keskeisiä linjauksia palvelujärjestelmän kehittämisessä ovat matalakynnyksinen yhden oven periaate sosiaali- ja terveyskeskuksessa hoitoon tultaessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 5.) Kunnan päihdestrategiassa määritellään kunnan päihdetilanne ja päihdepalvelujen tarpeet sekä eri palveluiden yhteistyö, vastuut ja työnjako päihdepalveluissa. Näistä tulee tiedottaa myös kuntalaisille. (Päihdeasiamies i.a.)

Päihdepalveluja voi saada sosiaali- ja terveydenhuollon yleisinä palveluina, päihdehuollon erityispalveluina ja erityistason sairaanhoitona (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.a). Henkilölle, jolla on ongelmaa päihteiden käytössä, tarjotaan ensisijaisesti avohuoltoa, joka voi sisältää sosiaalista tukea, katkaisuhuoltoa, ryhmäterapiaa, perheterapiaa ja kuntoutusta. Samalla selvitetään toimeentuloon ja asumiseen liittyviä kysymyksiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.a) Avohoitoperustuu luottamuksellisuuteen ja asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Hoitoon hakeutuminen on vapaaehtoista, mutta usein jokin kolmas osapuoli, kuten läheiset, työnantaja tai lastensuojelu on kehottanut henkilöä hakeutumaan hoitoon (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 133). Henkilölle, jolle avohuollon palvelut eivät ole riittäviä tai eivät vastaa hänen tarpeitaan, tarjotaan laituskuntoutusta, joka kestää yleensä noin neljä viikkoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.a.)

Kristillisen uskon syvin tarkoitus on pyrkimys reagoida niiden ihmisten hätään, jotka ovat saaneet negatiivisen leiman joko syyllisyyden, häpeän tai synnin vuoksi ja sen takia joutuneet marginaaliseen asemaan yhteiskunnassa. Kirkko puolustaa ihmisarvoista elämää ja jokaisen oikeutta saada apua kärsimykseen. Yhteisöllinen sitoutuminen kirkkoon luo myös sosiaalisen tukiverkoston ja tuo ystäviä, jotka vähentävät päihteiden käytön halua ja mahdollisuutta. Hengellisyys merkitys päihdeongelmista vapautumisessa on yhtä tärkeää, kuin fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. (Kirkon päihdestrategia i.a.)

Vaikka alkoholin käyttöä ei ole tuomittu uudessa testamentissa (Joh. 2:1-11; 1. Tim. 3,:8; Tiit. 2:3) eikä kirkko pidä sitä syntinä, niin liiallista alkoholin käyttöä tulee kirkon mukaan kuitenkin välttää, sillä se voi johtaa alkoholismiin, joka puo-

lestaan aiheuttaa sekä terveydellisiä että sosiaalisia ja taloudellisia haittoja. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön katsotaan olevan omalta osaltaan ennalta ehkäisevää päihdetyötä. Monet AA-kerhot kokoontuvat seurakuntien tiloissa ja diakonian yksi tehtävä rinnalla kulkemisen ja lähimmäisenrakkauden osoittamisen lisäksi, on auttaa myös päihdeongelmaisia. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.) Kirkon päihdetyön tarkoituksena on auttaa ihmistä löytämään oman elämänsä mielekkyyden ja tarkoituksen, ratkaista syyllisyyden ongelma ja vapauttaa painostavasta syyllisyyden taakasta. Kirkko pitää esillä armon sanomaa ja toivon näkökulmaa kaikissa olosuhteissa, jonka avulla yksilöt ja yhteisöt tulevat tietoisiksi omista voimavaroistaan, mahdollisuuksistaan ja vastuustaan. (Kirkon päihdestrategia i.a.)

Kristillistä päihdetyötä tekevät järjestöt ovat organisoituneet valtakunnallisen kristillisen päihdejärjestöjen keskusliiton, Sininauhaliiton kautta. Sininauhaliitto palvelee diakoniselta arvopohjalta kristillisiä kirkkoja ja seurakuntia, jäsenyhteisöjään ja tekee yhteistyötä yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. (Kirkon päihdestrategia i.a.) Kirkkolain edellyttämällä tavalla myös Taivalkoskella on diakoniatyöntekijän virka, jota hoitaa diakonissa.

KUNNAN PÄIHDESTRATEGIA

- Sisältää ehkäisevän päihdetyön
- Määrittelee miten päihdepalvelut järjestetään kunnassa
- Antaa tietoa muun muassa siitä, mistä päihteiden käyttäjä voi hakea apua

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON YLEISET PALVELUT AVOHOITO

- Terveyskeskukset
- Sosiaalitoimistot
- Mielen terveystoimistot
- Työterveyshuolto
- Oppilaspalvelu

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON YLEISET PALVELUT – LAITOSHOITO

(Ympäri vuorokautinen hoito)

- Sairaaloiden vuodeosastot
- Psykiatrisen sairaalahoidon
- Asumispalvelut

PÄIHDEHUOLLON ERITYISPALVELUIDEN LAITOSHOITO

(Ympäri vuorokautinen hoito)

- Kuntoutuslaitokset
- Katkaisuhoidon asemat
- Asumispalvelut

KUVIO 2. Päihdepalvelujärjestelmän kuvaaminen kaavion avulla (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:3).

4 PARITYÖ MONIAMMATILLISENA TYÖMENETELMÄNÄ

Työelämässä korostetaan entistä enemmän vuorovaikutus-, työpari, ja ryhmätyötaitoja sekä uusien asioiden oppimisvalmiutta. Työparin keskinäiseen dynamiikkaan ja kiinteyteen (koheesio) vaikuttavat työparin suhteen yhdenmukaisuus (konformisuus), roolien selkeys tai selkiytymättömyys, valtasuhteiden määrittely tai määrittelemättömyys sekä vallitsevien normien julkisuus. Parityötä tehdessä työntekijöillä on mahdollisuus jatkuvaan henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen ja katsekontaktiin. Parityöskentelyssä vuorovaikutus helpottuu ja yksilö kokee itsensä helpommin omana itsenään kuin esimerkiksi ryhmätyöskentelyssä. (Seinä & Helander 2007, 27–28.) Työparin tärkeimpinä ominaisuuksina voidaan pitää kuuntelevaa ja syyttelemätöntä puhetapaa toista kohtaan, työkokemusta ja ammattitaitoa, rauhallisuutta, tehokasta ajankäyttöä sekä tapauskohtaista perehtyneisyyttä. (Linna 2011.)

Polamon (2010, 72) toteaa väitöskirjassaan, että työparityö mahdollistaa ”henkilökohtaisen huolenpidon” antamisen. Molemminpuolinen turvallisuus ja luottamus kehittyvät, kun asiakkaat tunnetaan hyvin ja heidän kanssaan tulee läheinen, yksilöllinen suhde. Tiimityöskentelyssä tätä ei välttämättä tapahdu, koska työntekijällä on mahdollisuus valita kiinnittykö hän asiakkaaseen vai ei. Parityössä tätä valinnanmahdollisuutta ei ole. Thomansénin (2009) mukaan parityö tuo läpinäkyvyyttä työhön ja takaa asiakkaalle laadukkaampaa palvelua. Tämä johtuu siitä, että parityö antaa laajemman näkökulman asioihin. Yksin työskennellessä on helpompi sortua nopeisiin ongelmanratkaisuihin ja toimenpidekeskeinen työote voi nousta esiin. Kun työtä tehdään yhdessä työparin kanssa, on helpompaa kohdata myös asiakkaiden haasteellisiakin asioita. (Tukiala & Thomansén 2009, 20–21.)

Pienen kunnan lastensuojelussa sosiaalityö on hyvin itsenäistä ja työntekijä voi välillä kokea ammatillista yksinäisyyttä. Työnkuvan kasvaessa laajemmaksi kuin suuressa kaupungissa, ja perheiden moninaisten ongelmien vuoksi, työntekijän ammatillinen osaaminen saattaa olla koetuksella ja hän voi kokea erityisosaamisen puutetta. (Linna 2011.) Tämän vuoksi voisikin pohtia, onko työtä hyvä

tehdä yksin vai yhdessä? Parityö tulisi Seinän ja Helanderin (2007, 11) mukaan nähdä mahdollisuutena keksiä, luoda, oppia ja löytää sekä itsestään että työparistaan. Keneltäkään ei voida vaatia parityöskentelyä, koska pakko ei johda hyvään työn tulokseen. Parityöskentelylle tarvitaan yhteinen tavoite ja päämäärä, mutta nekään eivät yksin riitä. Työntekijöiden välille tarvitaan myös pitämistä eli attraktiota ja molemmilla työntekijöillä on omat ammatti- ja elämänhistoriat, yksilöosaamiset, asenteet sekä kokemukset, jotka he tuovat parityöskentelytilanteeseen. (Seinä & Helander 2007, 17, 24.) Jotta parityöskentely olisi toimivaa, tarvitaan myös työnjakoa ja yhteisymmärrystä siitä, miten kannattaa edetä, jotta nämä yhteiset tavoitteet saavutetaan (Mönkkönen 2007, 118).

Yhdessä tehdyn työn voimaannuttajana voidaan pitää dialogista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on etsiä ratkaisuja yhdessä. Tämä edellyttää neljää perustaitoa: kuuntelua, kunnioitusta, odottamista sekä avoimuutta. Yleinen tunneilmapiiri parityöskentelyssä on luottamus toisiin sekä yhteiseen projektiin. Voimaantuminen voi parhaimmillaan olla vapauttavaa tunnetta omasta vahvuudesta, pätevydestä ja luovuudesta. (Linna 2011.) Pontán (2008) mukaan parityöskentely helpottaa esimerkiksi kokonaisvaltaisen hoitosuunnitelman tekoa, kun työntekijät voivat jakaa ammatillista vastuuta ja tietoa toistensa kanssa. Linna (2011) puolestaan sanoo, että parityöskentelyssä on yhteen pelaamisen tunnetta. Tilanteet kohdataan yhdessä ja kun paikalla on kaksi ammatti-ihmistä todistamassa tilanteita, turvaa se myös työntekijöiden selustan. Kemioiden kohtaaminen työparin kanssa, sujuva yhteistyö ja tilanteiden purkaminen työparin kanssa auttavat työssäjaksamisessa.

Seinä ja Helander (2007, 28–30) sanovat, että parityöskentelyssä korostuvat toisen työntekijän tuntemus, luottamus, jakaminen sekä avoimuus. Tärkeään asemaan nousevat myös vastuunotto ja vastuiden jakaminen. Vaikka asiakastapaamisissa voi olla mukana spontaaniutta ja tilanneherkkyyttä, niin työn teon pohjana on hyvä pitää tietynlaista käsikirjoitusta ja suunnitelmaa. Kun työntekijöiden välinen luottamus on tarpeeksi syvää, toisella on mahdollisuus ottaa vastuulleen ja ratkaista myös asioita, joista ei ole ehditty sopia yhdessä etukäteen.

Ennen kuin asiakasta tavataan, parityön prosessissa on tärkeää selkiyttää työnjako, toimia arvostaen sekä työparia että asiakasta kohtaan ja huolehtia tilanteen jälkihoidosta eli niin sanotusta purkukeskustelusta. Siinä mietitään mitä tapahtui, mitä opittiin, mitä olisi voitu tehdä toisin, mitä oivallettiin ja miten toimitaan seuraavalla kerralla. (Seinä & Helander 2007, 50.) Työparityöskentelyyn liittyy aina oleellisesti myös työn reflektointi. Reflektoinnilla tarkoitetaan toiminnan aikana ja sen jälkeen tapahtuvan oman toiminnan, ajattelun ja myös tunteiden erittelyä. Kriittisellä reflektoinnilla tarkoitetaan puolestaan työntekijöiden aikaisemman oppimisen ja ennako-oletusten kyseenalaistamista. Tämä on luonteeltaan miksi -kysymysten esittämistä ja kohdistuu toiminnan syihin ja seuraamuksiin. Työntekijöiden reflektointi kehittää ryhmän vuorovaikutusta ja selkiinnyttää rooleja ja tapoja toimia yhdessä. Oman toiminnan reflektointi auttaa tiimiä muodostamaan tilanteesta yhteisymmärryksen, jolloin myös tarvittavat muutokset työkäytäntöihin sekä rutiineihin on helpompia toteuttaa. (Vataja 2009, 56; Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 162.)

Thomansén (2009, 20–21) pohtii asiakkaiden mukaan ottamista työn reflektointiin puhuttaessa siitä, että asiakkaat ovat oman elämänsä asiantuntijoita. Hänen mukaansa reaaliaikainen reflektointi on vahvistunut ja tilanteen arviointi on siirtynyt suoraan asiakastilanteisiin, joissa asiakkaan asioita voidaan tarkastella asiakkaan kanssa yhdessä sen sijaan, että pidettäisiin erillisiä asiakastapauskokouksia tai konsultaatioita. Anna-Kaisa Koskinen (2007) käsittelee parityötä tutkimuksessaan ”Vaihtoehtoinen tarina” – mitä on sosiaalinen muutostyö? Hänen tutkimuksen mukaan asiakastyössä tapahtuva parityö on tukenut uusien käytäntöjen ja menetelmien kokeilemista. Myös työn kehittäminen ja reaaliaikainen reflektointi on vahvistunut. Tämä antaa työntekijöille mahdollisuuden reagoida tietoisemmin asiakastilanteissa ja asiakastilanteiden jälkeen asiat on voitu käsitellä työparin kanssa heti. (Koskinen 2007, 88.) Jotta yhdessä tehtävän työn rutiinit eivät jumittuisi, on tärkeää, että toiminnan arviointia tapahtuu jatkuvasti ja se olisi ennalta sovittua ja säännöllistä (Isoherranen ym. 2008, 162).

Jauhiainen (2004) toteaa tutkimuksessaan, että sosiaalialan työhön tulee aina kuulumaan onnistumisien lisäksi sekä epävarmuuden että epäonnistuneiden ratkaisujen sietäminen. Niiden jakaminen työparin tai tiimin jäsenten kesken

vähentää kuitenkin yhden työntekijän henkistä kuormittumista. (Horsma & Jauhiainen 2004, 48.) Parityöskentely vaikuttaa työturvallisuuteen edistämällä sekä fyysistä turvallisuutta että henkistä jaksamista. Työn jakaminen ja reflektointi edistää työssä jaksamista ja henkistä hyvinvointia. (Helander & Seinä 2007, 39–40.) Eija Antikainen-Juntusen (2007) mukaan ”Työturvallisuus sosiaalialalla” -hankkeen loppuraportissa, sosiaalialan työntekijöiden henkisen kuormituksen kasvu on lisääntynyt viime vuosina. Tämän taustalla ovat muun muassa alan työympäristön ja työtehtävien jatkuvat muutokset, asiakkaiden ongelmien vaikeutuminen sekä kiristynyt työtahti.

4.1 Moniammatillinen yhteistyö

Sosiaaliala on muuttumassa haasteellisemmaksi, koska asiakkaiden kohtaamat elämäntilanteet ovat entistä monisyisemmät ja moniongelmaisemmat. Myös palveluja tuottavat tahot moninaistuvat ja samalla taloudelliset ja henkilöresurssit ohenevat. Haasteena onkin kohdata asiakkaat tarpeeksi varhain ja jotta asiakkaita voidaan auttaa parhaalla mahdollisella tavalla, tarvitaan moniammatillisen verkoston onnistunutta yhteistyötä. (Helminen 2013, 253.) Voidaan ajatella, että moniammatillinen yhteistyö olisi yksilötyötä parempaa ja tehokkaampaa. Onnistunut moniammatillinen työ pitää kuitenkin sisällään rajapinnoilla työskentelyä, kykyä yhdistää omat ja muiden työ- ja ajattelumallit sekä erilaisten toimintakulttuurien oppimisen. (Sipilä 2011.)

Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan sitä, kun ihmisillä on yhteinen työ tai tehtävä suoritettavana: työntekijöiden pitää löytää ratkaisu johonkin ongelmaan, heidän pitää tehdä jokin päätös tai etsiä uusia näkymiä yhdessä keskustellen (Kirkkohallitus 2007). Tiimin jäsenillä on mahdollisuus jakaa toisille omaa tietoa ja taitoa, joilla kohdata perusoletuksiin kohdistuvia jatkuvia haasteita (Central Interdisciplinary Association of Mental Health Workers jointly with CCETSW i.a., 8). Jotta yhteistyön jatkuvuus olisi turvattu ja asiakkaille voitaisiin tarjota sujuvia palveluita, tulee moniammatillista yhteistyötä koordinoida. (Kirkkohallitus 2007.) Tuloksia ei saavuteta pelkästään sillä, että työntekijät tekevät töitä toisessa työpisteessä, vaan moniammatilliselle tiimille pitää kehittää täysin erilainen, oma

työtapa. Moniammatillista yhteistyötä tekevien kesken on tarpeen luoda rakenteet ja selkeät sopimukset koskien perus- sekä yhteistyötä. (Central Interdisciplinary Association of Mental Health Workers jointly with CCETSW i.a., 8; Kirkkohallitus 2007.)

Määttä (2012) näkee yhtenä sosiaalialan aukkopaiikkojen paikkauskeinona moniammatillisuuden ottamisen osaksi työntekijöiden todellista arkea. Hänen mukaansa työkuultuuri, jossa asiakkaan tilanne nähtäisiin yhteisenä ratkaistavana ongelmana ja jossa asiakkaalla olisi aktiivinen ja osallistuva rooli, auttaisi kokonaisvaltaisesti tilanteeseen johtaneen asian ratkaisemista, eikä olisi pelkästään esimerkiksi etuuteen johtaneen tilanteen taloudellista helpottamista. Määttä pitää suurimpana ongelmien aiheuttajana sosiaaliturvajärjestelmän pirstaloituneisuutta. Sen sijaan, että asiakkaat saisivat tavata kasvokkain esimerkiksi sosiaalityöntekijän kanssa, he joutuvat yleensä asioimaan portinvartijana toimivan etuuskäsittelijän kanssa. Nämä asiakkaiden päätöksiä tekevät viranomaiset eivät aina katso kokonaisuutta, vaan tekevät päätökset omista lähtökohdistaan. Kaikki viranomaiset eivät myöskään pääse samoihin asiakkaan tietoihin, jolloin asiakkaan kokonaistilanne ei välity kaikille päätöksentekijöille. Päätösten pirstaloituneisuus, johon vaikuttavat muun muassa etäisyys viranomaisen ja asiakkaan ja toisten virkailijoiden välillä, siirtää vastuuta perusturvan varaan joutuneelle tuenhakijalle itselle, hänen perheelle, läheisille tai epävirallisille toimijoille. Lopputuloksena voi olla niin kutsuttu kolmoisepäönistuminen, jossa valtio, markkinat ja perhe tai läheiset pettävät samanaikaisesti.

Moniammatillinen yhteistyö voi sisältää mitä tahansa työtä, joka tehdään muiden ammattilaisten kanssa. Työ voi olla virallista tai epävirallista, se voi tapahtua lyhyt- tai pitkäaikaisesti ja se voi tapahtua joko organisaatioiden sisällä tai eri organisaatioiden kanssa. Moniammatilliseen yhteistyöhön voi soveltaa muutamia tärkeitä taitoja; avointa, luovaa, tarkkaa ja ymmärrettävää kommunikaatiota, viestinnän mukauttamista muiden jäsenien välillä, tehokasta työskentelyä niiden kanssa, joiden mielipiteet eroavat omasta ja asioista neuvottelua yhteisymmärryksen saavuttamiseksi. Muutoksia saadaan aikaan, kun uskalletaan haastaa toiset tarvittaessa ja sisältää myös kriittistä ajattelua jo tiedossa oleviin faktoihin. (National Occupational Standards i.a.)

4.2 Salassapitovelvollisuus moniammatillisessa yhteistyössä

Salassapitovelvoite koostuu kolmesta osa-alueesta, jotka täydentävät toisiaan: asiakirjasalaisuudesta, vaitiovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Lastensuojelussa jo pelkästään tieto siitä, että lapsi ja perhe ovat asiakkaina, on salassa pidettävää tietoa, jota ei saa kertoa sivullisille. Sivullisella tarkoitetaan esimerkiksi toista viranhaltijaa, jonka tehtäviin kyseisen asiakkaan asiat eivät kuulu. Kun kerätty tieto koskee asiakasta tai muuta yksityistä henkilöä, on tämä tieto pidettävä salassa sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti. Sosiaalihuollon asiakasta koskevat asiakirjat on pääasiassa säädetty salassa pidettäviksi yksityiselämän suojaamiseksi. Asianosaisen henkilön kuoleman jälkeen asiakirjat tulee pitää salaisina 50 vuotta tai jollei kuolemasta ole tietoa, niin 100 vuotta siitä, kun asiakirjat on tehty. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Myös kirkon työntekijöiden salassapito on säädetty asiakkaiden suojaksi. Sielunhoidollinen keskustelu on henkilökohtaista ja luottamuksellista keskustelua papin, seurakunnan muun työntekijän tai maallikon kanssa. Keskusteluissa pyritään auttamaan yksityistä ihmistä ja löytämään ratkaisuja elämää, ihmissuhteita ja Jumala – suhdetta koskeviin kysymyksiin. Ehdottomasta rippisalaisuudesta (Kirkkolaki 5 luku 2§ 1 momentti) voidaan poiketa silloin, jos asiakas yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa ilmaisee, että yleisen lain mukaan ilmiannettava rikos on suunnitteilla. Muilla kirkon työntekijöillä on samanlainen ilmiantovelvollisuus kuin kenellä tahansa henkilöllä. (Kirkkohallitus 2007.)

Jos kirkon työntekijä on saanut tietoonsa julkisuuslaissa luottamukselliseksi määritellyn asian, on hän velvollinen olemaan vaiti salassa pidettävästä asiakirjan sisällöstä tai suullisesti saadusta tiedosta. Kirkkolain nojalla kirkon työntekijät ovat tämän lisäksi vaitiovelvollisia kaikista asioista, jotka tulevat esiin yksityiseen henkilöön kohdistuvassa sielunhoidossa ja diakoniatyössä (Kirkkolaki 25 luku 8§ 1 momentti). Vaikka esimerkiksi diakoniatyöntekijän työhön kuuluu osana sielunhoito ja luottamukselliset keskustelut, he ovat velvollisia tekemään esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen, mikäli siihen on heidän mielestään tarvetta. Työntekijän vaitiovelvollisuus jatkuu myös työsuhteen jälkeen. (Kirkkohallitus 2007.)

Moniammatillisessa yhteistyössä kirkon työntekijän vaitiolovelvollisuus tarkoittaa sitä, että hän ei pääsääntöisesti voi kertoa salassa pidettävästä asiasta edes toiselle vaitiolovelvolliselle. Sivullisella, jonka suuntaan vaitiolovelvollisuus on voimassa, ei kuitenkaan tarkoiteta niitä oman organisaation tai tiimin jäseniä, joiden kassa yhteistyötä tehdään. Salassapitosäännöksiä ei rikota silloin, kun asioista puhutaan yleisellä tasolla tai ne anonymisoidaan yksittäistapauksista puhuttaessa. Tämä takaa sen, että asiakasta ei voida tunnistaa. Henkilötietolain (§3) mukaan, kun puhutaan lasten asioista, salassapitosäännöksiä ei rikota, jos lapsen vanhemmalta tai huoltajalta on pyydetty suostumus sellaisen tiedon antamiselle, joka on yhteistyön kannalta oleellista. Luvan tulee olla yksilöity ja siitä pitää ilmetä salassa pidettävän asian laatu ja tieto siitä, millaisessa yhteistyössä henkilöön liittyviä asioita voidaan ilmaista. Lupa tulee pyytää kirjallisena ja säilyttää asianmukaisesti. Lapsen vanhempi tai huoltaja voidaan pyytää mukaan, kun asioita käsitellään moniammatillisessa työryhmässä. (Kirkkohallitus 2007.)

4.3 Rajat ylittävä yhteistyö

Lastensuojelun tavoitteena on lapsen suojelu ja perheen säilyttäminen. Päihdehoito puolestaan pyrkii asiakkaan päihteettömyyteen. Molemmat tavoitteet ovat haastavia ja kun ne yhdistetään samaan perheeseen saattaa siitä muodostua ristiriitoja. Päihdealan ammattilaiset, jotka työskentelevät vanhemman kanssa saattavat olla haluttomia tekemään yhteistyötä lastensuojelun kanssa, koska he pelkäävät menettävänsä asiakkaan luottamuksen. Ääritilanteessa, päihdetyöntekijä voi jopa torjua lapsen tilanteen käsittelyn vaikka vanhempi ottaisi sen esille. Päihdetyön ammattilaisilla ei usein ole käytössään tarpeeksi riittäviä teoreettisia ja käytännöllisiä työkaluja, jotka auttaisivat päihdeongelmaisten vanhempien lasten kohtaamisessa. (Itäpuisto 2008, 77–78.)

Hynnisen & Tuokon opinnäytetyöstä käy ilmi, että lastensuojelulain uudistuksen myötä se, miten lastensuojelutapauksissa toimitaan, on selkeytynyt ja tarkentunut. Lastensuojeluilmoituksia jää kuitenkin tekemättä vaitiolovelvollisuuden vuoksi. Osa seurakunnan työntekijöistä tekee yhteistyötä lastensuojelun kanssa sekä seurakunnan sisällä. Lisäkoulutuksen ja tietojen päivityksen koetaan ole-

van tarpeellisia, koska lastensuojelu on yleisesti paljon esillä oleva ja muutosten kohteena oleva aihe. (Hynninen & Tuokko 2010.) Lastensuojeluun liittyvän lisäkoulutuksen ja – tiedon tarve seurakunnissa nousee esille myös Jaurun opinäytetyössä, sillä osa seurakunnan työntekijöistä ei tunne lastensuojelulain pääkohtia. Tähän voi vaikuttaa se, että toisten työntekijöiden tekemässä työssä lastensuojelulliset kysymykset ovat enemmän esillä kuin toisten. Uudistetun lastensuojelulain nähdään tuoneen lastensuojeluilmoituksen tekemisen lähemmäs työntekijöitä sekä asioihin puuttumisen helpommaksi. Osa seurakunnan työntekijöistä kokee kuitenkin hämmennystä salassapito- ja vaitiolovelvollisuuskysymyksiin liittyen, ja tähän liittyen olisikin hyvä olla olemassa yhteiset toimintaohjeet ja järjestää tarvittavaa koulutusta. (Jauru 2011.)

Suomessa järjestettävät päihdepalvelut on rakennettu päihteitä käyttävän asiakkaan näkökulmasta. Kulttuurissamme ajatellaan, että pelkästään päihdettä käyttävällä yksilöllä on ongelma, jota tämä päihdepalvelujärjestelmä osaltaan heijastaa. Tämän vuoksi lapsia ja muita läheisiä ei ymmärretä itseoikeutettuina avun tarvitsijoina ja he jäävät usein huomiota vaille. Myös lastensuojelun sosiaaliryhmien rakenteiden ja toimintamallien on väitetty olevan aikuislähtöisiä, minkä vuoksi se ei tarjoa sopivia paikkoja ja tilanteita lasten kohtaamiselle ja kuulemiselle. Sen sijaan, että lapset olisivat keskeisessä osassa käytännön asiakastilanteissa, paikalla ovat aikuiset. Lastensuojelun on väitetty muuttuvan aikuisensuojeluksi, heidän kertoessaan omia näkemyksiään perheen tilanteesta. (Itäpuisto 2008, 77.)

Kalliolan ja Nakarin (2006, 203–204) mukaan menestymisen tai jo pelkän selviytymisen edellytyksenä pidetään yhteistyötä ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Myös kunnallisilta palveluorganisaatioilta odotetaan joustavuuden ja työssä oppimisen vaatimusta. Tätä perustellaan palveluodotuksilla, sekä asiakaslähtöisyydellä. Kunnan palveluorganisaatioissa on kuitenkin muutosvaatimusten toteuttamista vaikeuttavia rakenteellisia esteitä. Tällainen este voi olla esimerkiksi se, että kunnat koostuvat monista kokonaisuuksista, jotka on erotettu toisistaan, kuten eri palvelusektoreista, hallinnosta ja palvelusta, päättävistä luottamushenkilöelimityksistä sekä päätöksiä toteuttavista viranhaltijaorganisaatioista. Nämä rajat vaikeuttavat asiakaslähtöistä palvelua. Monimutkaisten ongelmien hoito,

kuten lastensuojelu- ja päihdetyö perheessä, edellyttääkin rajojen ylittämistä sekä kuntaorganisaation sisällä eri palvelusektoreiden kesken että kuntaorganisaation ulkopuolelle muihin toimijoihin. Rajat asettavat haasteita myös päivittäin tapahtuvalle työssä oppimiselle. Viikko- tai osastopalaverit, jotka ovat rutinoituneita ja keskittyvät vain välttämättömän informaation vaihtoon, eivät mahdollista yksilöllistä eikä yhteistä reflektointia työstä ja sen tekemisen ympäristöstä ja ehdoista.

Kirkon rooli on pysynyt suurena 1990-luvun lamavuosista lähtien. Uuden taloudellisen taantuman kohdatessaan kirkko on pysynyt kansalaisten tukena. Elin-kustannusten nousu, lomautukset ja irtisanomiset ovat näkyneet seurakuntien diakoniatyöntekijöiden vastaanotoilla. Kirkon diakoniatyöntekijöiltä on tullut viesti siitä, että yhteiskunnan tukijärjestelmä on liian monimutkainen. Saadakseen apua, asiakkaan tulisi jaksaa hakea sitä monelta eri taholta. Tähän tarvittavia voimia ei kaikilla ole. Tiedon puute ja kyvyttömyys hakea apua tuovat yhteiskuntaan väliinputoajia. Tukea ei myöskään haeta tiedon puutteen takia, vaikka siihen olisi oikeus. (Määttä 2012.) Diakoniatyöntekijän haasteeksi myös Taivalkoskella nousee se, miten osata poimia kaikkien joukosta ne ihmiset, jotka todella tarvitsevat apua ja jotka hyötyvät avusta eniten. Tähän diakoniatyöntekijä tarvitsee tutkivaa työtettä, jossa työntekijä toimii tiedonhankkijana, analysoijana ja kokoajana. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 132.)

5 ASIAKKAANA JA AMMATTILAISENA SOSIAALITYÖN KENTÄLLÄ

Mitkä asiat ohjaavat sosiaalialalla tehtävää työtä, ja mitä kaikkea työntekijän pitää osata ja tietää? Mitkä asiat vaikuttavat siihen, miten tilanne sujuu asiakkaan ja työntekijän välillä? Tällaiset kysymykset kiinnostavat meitä opiskelijoitakin, sillä tulevina alan ammattilaisina joudumme varmasti myös kohtaamaan erilaisia asiakastilanteita.

Perustuslaissa vahvistetulla valtiosäännöllä turvataan yksilön vapaus ja oikeudet, ihmisarvon loukkaamattomuus sekä edistetään oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Perustuslaissa säädetään myös ihmisten yhdenvertaisuudesta. (Suomen perustuslaki 1999/731.) Hallintolaissa säädetään siitä, että ennen kuin asioita ratkaistaan, asianosaisen tulee saada ilmaista mielipiteensä asiasta ja selittää asian ratkaisuun mahdollisesti vaikuttavia vaatimuksia ja selvityksiä (Hallintolaki 2003/434).

Asiakaslähtöisyyden ja asiakassuhteen luottamuksellisuuden edistämiseksi on säädetty laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812). Lailla pyritään edistämään asiakkaan oikeutta saada hyvää palvelua ja kohtelua sosiaalihuollossa. Työntekijän tulee olla loukkaamatta asiakkaan ihmisarvoa ja kunnioittaa asiakkaan vakaumusta ja yksityisyyttä, sekä tehdä asiakkaalle selväksi tämän oikeudet ja velvollisuudet. Työntekijä kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta huomioimalla asiakkaan mielipiteen, yksilölliset tarpeet, edun ja toivomukset. Hoito-, palvelu-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma tulee laatia sosiaalihuoltoa toteutettaessa, ja työntekijän tulee mahdollistaa asiakkaan osallistuminen ja vaikuttaminen asiakkaan palvelujen suunnittelemiseen sekä toteutukseen. Laissa säädetään myös työntekijöiden salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta.

Lainsäädännön lisäksi sosiaalialan työntekijän työtä tukee Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Nämä ohjeet vahvistavat työntekijän uskoa siihen, että omalla työllä on merkitystä ja mahdollisuuksia, ja tukevat sosiaalialan ammattilaisten ammatti-identiteettiä. Työntekijät voivat käyttää ohjeita työnsä ja toiminn...

tansa tukena. Eettiset ohjeet toimivat myös asiakkaiden suojana mahdollisilta väärinkäytöksiltä. Jotta työntekijän toiminta olisi eettisesti ja moraalisesti kestävä, tulee sen pohjana olla kunnioitus asiakkaan yksilöllisyyttä ja ihmisarvoa kohtaan. Asiakkaan oikeuksien puolustaminen ja huolehtiminen siitä, että toiminnassa toteutuu asiakkaan etu, on sosiaalialan ammattilaisen tekemän työn eettinen lähtökohta. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005.) Vaikka sosiaalityön ammatillinen etiikka ohjaakin tärkeällä tavalla sitä, miten sosiaalipalvelut toteutuvat, sen tulee kuitenkin olla voimassa olevan lainsäädännön mukainen. Lait asettavat ammatilliselle etiikalle rajat, jotka muokkaavat sen sisältöä. (Saarenpää 2010, 77.)

Nummelan tutkimus tarkastelee asiakkaan aseman ja oikeuksien toteutumista aikuissosiaalityössä. Nummela nimeää asiakkaan asemaa ja oikeuksien toteutumista tukevan asiakkuuden ”kohtaavaksi ja osallistavaksi asiakkuudeksi”. Tällaisen asiakkuuden keskeisin asia on palvelutapahtuma ja kohtaaminen. Asiakkaan odotuksissa korostuu juuri se, että hänet kohdataan ja hänen elämäntilannettaan ymmärretään. Asiakkuutta tukee asiakkaan mahdollisuus saada tietoa etuuksiin ja palveluihin liittyen jo ennen asiakkuuden alkamista. Tällaisen tiedon tulisi olla helposti saatavilla. Jos internetin rooli tiedonsaantiväylänä kasvaa, voi tämä osaltaan vaikeuttaa asiakkaiden tiedonsaantia, sillä kaikilla ei ole mahdollisuutta tietokoneen hankkimiseen tai edes sen käytön opettelemiseen. Myös verkostojen – niin viranomaisverkostojen kuin asiakkaan omien verkostojen – hyödyntäminen työtä tehtäessä on osa hyvää asiakkuutta. Haasteen tällaiselle verkostotyölle voi kuitenkin muodostaa se, että palvelutahot toimivat erillään ja toiminnan tavoitteet ovat erilaisia. Kohtaavan ja osallistavan asiakkuuden kriteerinä on vielä vaikuttaminen. Vaikuttamisen kautta voidaan luoda sellaisia edellytyksiä, joiden avulla asiakas voi toimia saadakseen aikaan muutoksia. (Nummela 2011.)

5.1 Työntekijän ja asiakkaan välisistä suhteista

Kun tarkastellaan työntekijän ja asiakkaan välisiä suhteita, ne voidaan nähdä Juhilan määrittelemällä neljällä eri tavalla; liittämisen- ja kontrollisuhte, kumppanuussuhde, huolenpitosuhde ja vuorovaikutuksessa rakentuva suhde. Liittämisen- ja kontrollisuhteessa sosiaalityöntekijän tehtävänä on asiakkaiden liittäminen yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin, sekä tarpeen tullen toteuttaa kontrollitoimenpiteitä vaikeasti liitettävien kohdalla. Liittämisen- ja kontrollisuhteessa sosiaalityöntekijän asiantuntijuus on vertikaalista, eli työntekijä on se, joka tietää minkälaista muutosta asiakas tarvitsee, mikä otetaan tavoitteeksi ja millä menetelmillä tavoite saavutetaan. (Juhila 2006, 13–14, 49, 99.)

Kumppanuussuhteen Juhila määrittelee rinnakkain tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa sosiaalityöntekijä ja asiakas tarkastelevat asiakkaan tilannetta yhdessä. Myös tarvetta muutoksille ja niihin sisältyviä tavoitteita mietitään yhteistuumin. Tällöin kumppanuussuhteessa tehtävän työn asiantuntijuus on horisontaalista. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus ei siis ylitä asiakkaan asiantuntijuutta. Kun työntekijä ja asiakas asettuvat samalle tasolle ja kuuntelevat toista, he toimivat tasavertaisina kumppaneina. (Juhila 2006, 103, 137–138, 147.)

Huolenpitosuhteen lähtökohtana on se, että asiakas ei välttämättä aina selviä itse kaikista elämäntilanteista ilman tukea ja apua. Sosiaalityöntekijän tehtävänä onkin huolehtia asiakkaasta, ja tarvittaessa auttaa asiakas oikean avun piiriin. Huolenpitosuhteessa Juhila näkee asiantuntijuuden olevan hoivaan perustuvaa. Se, että asiakkaan kunnioittava kohtaaminen mahdollistuu, huolimatta asiakkaan vaikeasta tilanteesta tai haavoittuvuudesta, vaatii työntekijältä spesifiä ammattitaitoa. (Juhila 2006, 151, 187, 199.)

Vuorovaikutuksessa rakentuvassa suhteessa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan roolit eivät toteudu vain yhden mallin mukaisesti, vaan roolit rakentuvat aina tilannekohtaisesti. Myös asiantuntijuutta luonnehtii tilanteittaisuus, eli se ei ole ennalta määrättyä. Vaikka asiantuntijuus onkin asiakastilanteissa rakentuvaa, kuuluu siihen myös institutionaalisten ja kulttuuristen diskurssien ymmärtäminen ja huomioiminen. (Juhila 2006, 201, 254.)

5.2 Työntekijän ammatillisuus

Sipilä selvitti tutkimuksessaan sitä, mistä muodostuu sosiaalityön asiantuntijuus. Tutkimuksesta tulee esille sosiaalityön moninaisuus, sillä työhön tarvitaan erilaista tietoa ja taitoa. Tällaista tietoa voi olla esimerkiksi psykososiaalinen tai oikeudellinen tieto, tai tieto niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Sosiaalityöntekijöillä on kuitenkin eniten yhteiskunnallista tietoa. Tämä kuvastaa sitä, että myös sosiaalityö muuttuu yhteiskunnassa tapahtuvien rakennemuutosten myötä laaja-alaisemmaksi hyvinvointityöksi. Taitokokonaisuuksista tärkeimmäksi nousee neutraalina asiantuntijana toimiminen sekä ongelmanratkaisutaidot että taito soveltaa lakeja. Tärkeitä taitoja ovat myös taito tehdä palveluohjausta, jossa toteutuu asiakkaan huomioonottaminen ja osallistuminen päätöksentekoon, sekä tunnetyö. Tunnetyö tarkoittaa sitä, että työntekijä osaisi hallita itsensä ja tunteensa, sekä osaisi osallistaa asiakkaan ja kulkea tämän rinnalla ilman manipulointia. Sosiaalityöntekijöiden eettisistä periaatteista tärkeimpiä ovat oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu sekä asiakkaan ihmisarvoinen kohtaaminen (Sipilä 2011, 136–139, 141).

Jotta sosiaalialalla työskentelevä voisi ymmärtää asiakastaan ja tämän ongelmia, sekä oman toimintansa lähtökohtia, tulee työntekijällä olla tietoa yhteiskunnallisesta ympäristöstä. Tämä tietohan ei sellaisenaan riitä ratkaisemaan asiakkaan ongelmia, mutta tämän päivän sosiaalityöntekijöillä oletetaan olevan valmiudet tehdä sekä vaativaa asiakastyötä että yhteiskunnallista muutostyötä. Työntekijä joutuukin yleensä huomioimaan työssään niin yksilöllisen kuin yhteiskunnallisen lähtökohdan. (Raunio 2011, 38, 73.) Yhteiskunnallisen tiedon merkitys nousee esille myös Sipilän tutkimuksessa, jonka tarkastelun osana oli sosiaalityöntekijöiden tietoperustan koostuminen (Sipilä 2011, 137). Niskalan tutkimuksessa puhutaan myös yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen luovuuden ja teoreettisen tiedon merkityksestä sosiaalityöntekijän työssä. (Niskala 2008, 158.)

Sosiaalityöntekijöiden on mahdollista tuoda esiin yhteiskunnallisia epäkohtia rakenteellisen sosiaalityön keinoin. Tämä edellyttää sitä, että työntekijä kykenee havainnoimaan ja analysoimaan niitä yhteyksiä, mitä on asiakkaan ongelmien ja

yhteiskunnan välillä. Myös asiakkaan arvokas kohtaaminen mahdollistuu, jos työntekijä pystyy hahmottamaan asiakkaan ongelmien yhteiskunnallisen yhteyden. Sosiaalityöntekijä voi pitää asiakkaan puolia aktiivisella tiedon tuottamisella, rohkealla päätöksenteon kritisoimisella sekä vaikuttamalla niihin rakenteellisiin ehtoihin, jotka määrittävät yhteiskunnallis-poliittista työtä. (Laitinen & Kempainen 2010, 141, 144–145; Raunio 2011, 79.)

Työntekijän mahdollisuudet poliittiseen vaikuttamiseen voivat kuitenkin jäädä vähäisiksi, vaikka osaamista olisikin, sillä asiakkaan auttaminen vie hyvin kokonaisvaltaisesti niin työntekijän ajan kuin ajatukset ja huomion (Sipilä 2011, 144). Tästä huolimatta asiakkaat voivat jopa toivoa, että sosiaalityöntekijät käyttäisivät valtaansa, joka sisältää aseman ja asiantuntijuuden, suhteessa muihin viranomaisiin sekä lakeihin aktiivisemmin. Asiakkaat olettavat, että sosiaalityöntekijän asiantuntijuus voisi vaikuttaa myönteisesti heidän asioidensa edistämisessä palvelujärjestelmässä. (Niskala 2008, 160.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän käsityksiä parityöstä. Opinnäytetyön tarve ja aihe tuli suoraan Taivalkosken johtavalta sosiaalityöntekijältä. Johtava sosiaalityöntekijä ilmaisi, että tarve opinnäytetyölle on suuri, koska aihetta ei ole tutkittu aiemmin. Opinnäytetyön tavoitteena on analysoida teemahaastattelujen perusteella parityön tarpeellisuutta ja toimivuutta. Tämän lisäksi opinnäytetyössä pyritään kartoittamaan mahdollisia esiin nousevia kehittämisideoita.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen on lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityön merkitys Taivalkosken sosiaalipalveluille?
2. Miten lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja päihdetyöntekijä kokevat parityöskentelyn?
3. Miten lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän tekemää parityötä voidaan kehittää työntekijöiden näkökulmasta?

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS LAADULLISENA TUTKIMUKSENA

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksessa käytetty metodi antaa viitteen siitä, miten uusi tieto todellisuudesta hankitaan tutkimuskäytännössä. Tutkimuksessa saatu tieto voidaan siis perustella ja oikeuttaa tutkimuksessa käytetyllä aineiston keruu- ja analyysimetodilla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 13.)

Laadullisen tutkimuksen myötä pyritään kuvaamaan todellista elämää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tutkimuksesta puuttuisi teoria, sillä yleisellä tasolla kaiken tutkimuksen pitää olla luonteeltaan teoreettista. Vaikka laadullisen tutkimuksen perusteluissa korostetaankin havaintojen teoriapitoisuutta, tutkimuksen lähtökohtana ei kuitenkaan ole teorian testaaminen, vaan aineiston tarkastelu monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 19–20.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena voidaan nähdä olevan valitun kohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen tutkiminen. (Hirsjärvi ym. 2009, 164).

Tutkimustyyppeihin sisältyy kaksi erilaista analyysimuotoa, teoreettinen ja empiirinen analyysi. Opinnäytetyössä käytettävä analyysimuoto on empiiristä. Analyysi tarkoittaa tapaa tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida. Empiirisesä analyysissä tulee erityisen hyvin esille aineiston keräämis- ja analyysimetodit, joita kuvailemalla annetaan mahdollisuus tutkimuksen tarkasteluun. Aineiston keräämis- ja analyysimetodien kuvailu on myös tärkeä osa tulosten uskottavuutta. Empiirisesä analyysissä korostuu etiikan näkökulma siitä, että tutkija häivyttää tiedonantajien tunnistettavuuden niin, ettei yksittäistä henkilöä tunnista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20–22.)

7.1 Laadullisen aineiston kerääminen

Haastatteluaineiston hankkiminen lähti tutkimuslupien hakemisella Taivalkosken kunnan sosiaalitoimelta. Ennen varsinaisia haastatteluja tehtiin yksi koehaastattelu. Koehaastateltava löytyi toisen opinnäytetyön tekijän aiemman harjoittelu paikan kautta. Koehaastattelu tapahtui eri paikkakunnalla kuin varsinainen tutkimus, mutta kysymykset olivat samat. Koehaastattelujen myötä voidaan tarkastella valittujen haastattelukysymysten toimivuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 211). Opinnäytetyön haastattelukysymykset löytyvät liitteenä opinnäytetyön lopusta (Liite 1).

Opinnäytetyön alkuperäisenä tarkoituksena oli tutkia aihetta lastensuojelun ja päihdetyön asiakkaiden näkökulmasta. Ennen varsinaisia haastatteluja osa tutkimuskysymyksistä lähetettiin työntekijöille sähköpostitse, jotta saataisiin perustietoa Taivalkoskella tehtävästä lastensuojelutyöstä ja päihdetyöstä. Johtava sosiaalityöntekijä valitsi kaksi asiakasperhettä, joita voitaisiin haastatella. Toinen haastateltavista ei koskaan tullut sovittuun tapaamiseen suostuttelusta huolimatta. Tässä vaiheessa kysyttiin neuvoa opinnäytetyön ohjaajalta, jonka neuvon mukaan päätettiin olla ottamatta enää yhteyttä asiakkaaseen. Haastateltavan päätöstä kieltäytyä haastattelusta täytyy kunnioittaa (Hirsjärvi & Hurme 2010, 85). Koska opinnäytetyö olisi jäänyt vain yhden haastateltavan varaan, päätettiin luopua asiakasnäkökulmasta ja tehdä opinnäytetyö työntekijöiden näkökulmasta.

Tiedon saannin kannalta on tärkeää, että haastateltavilla on joko kokemusta tai tietoa tutkittavasta aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien määrä ei ole ratkaisevassa asemassa, vaan heiltä saatu tieto tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Opinnäytetyötä varten haastateltiin lastensuojelun sosiaalityöntekijää ja päihdetyöntekijää. Tämä on kuitenkin perusteltua, koska tutkitaan juuri näiden kahden työntekijän välistä parityötä.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelu, jonka tavoitteena oli selvittää, mitä haastateltavat ajattelivat tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Opinnäytetyön haastattelujen tema-alueet olivat etukäteen

määriteltyjä (Eskola & Suoranta 2008, 86). Koska teema-alueet olivat molemmille samat, voidaan puhua puolistrukturoiduista haastatteluista (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48). Haastattelutilanteissa voi olla vaihtuvuutta kysymysten muodossa ja järjestyksessä, mutta tulee varmistaa, että kaikki teema-alueet käydään läpi (Eskola & Suoranta 2008, 86). Teemahaastattelun etuna voidaan nähdä se, että haastattelijan ei tarvitse olla niin tarkka kysymysten muodon ja järjestyksen kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48). Haastattelun runko ja tutkimuskysymykset ovat paras suoja liiallisen tiedon saamiselle (Miles & Huberman 1994, 55). Mikäli tutkija tunnistaa itsessään vahvoja mielipiteitä tutkittavaan aiheeseen, kysymysten asetteluun tulee kiinnittää erityistä tarkkuutta. Haastattelua on helppo johdattaa oman ennakoasenteen mukaisesti. Samojen kysymysten kysyminen erilasella äänensävyllä ja painotuksella, voi antaa huomattavan erilaisia vastauksia. Tarkoituksena on tuottaa täysin objektiivista tietoa. (Bell 1999, 139–140.) Työntekijöitä päätettiin haastatella erikseen, koska ajateltiin, että haastatteleamalla heitä yhtä aikaa, he saattaisivat peilata toistensa vastauksia. Yksilöhaastattelun avulla materiaalia tulisi enemmän ja molemmat saisivat kertoa oman mielipiteensä asiaan, ilman että toisen läsnäolo vaikuttaisi. Kysymysten jakaminen teemoihin antoi haastatteluille raamit, mutta piti keskustelut avoimina ja tarjosi liikkumavapautta.

Työntekijöiden haastattelut tehtiin puhelimitse. Muun muassa Drever (1998) puoltaa puhelinhaastatteluja, koska siten voidaan tavoittaa myös sellaisia henkilöitä, jotka asuvat kaukana tai ovat kiireisiä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 64–65). Puhelinhaastatteluiden käyttö onkin lisääntynyt viime vuosina, ja kustannussäästöjen voidaan nähdä olevan sen merkittävin etu. (Eskola & Suoranta 2008, 90). Puhelinhaastattelut sujuivat suhteellisen hyvin. Haastattelutilanteessa pyrittiin olemaan rauhallisia ja johdonmukaisia, mutta välillä kysymyksiä jouduttiin tarkentamaan. Haasteeksi muodostui se, että haastateltavia ei nähty kasvotusten. Dreverin (1998) mukaan puhelinhaastattelua tehtäessä on vaikea tietää, onko haastateltava jo kertonut kaiken mielessään olevan, tai onko hän edes ymmärtänyt kysymystä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 64–65.) Havaittiin että kun haastateltava oli hiljaa, oli vaikea tietää, jatkaisiko hän vielä vastaustaan, vai odottiko hän jo uutta kysymystä. Vaikka haastateltavaa yritettiin kuunnella todel-

la tarkasti, välillä tuli kuitenkin päällekkäin puhumista. Kumpikin haastattelu kesti noin tunnin, jonka aikana materiaalia tuli runsaasti.

7.2 Laadullisen aineiston analyysi

Laadullisen opinnäytetyön aineiston analysoimisessa voidaan käyttää sisällönanalyysiä, jolla pyritään analysoimaan tutkittavaan aiheeseen liittyviä kirjoitettuja tai kuultuja sisältöjä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Laadullisen aineiston analyysin myötä aineisto pyritään selkeyttämään ja tiivistämään siten, että aineiston sisältämää informaatiota ei kadoteta (Eskola & Suoranta 2008, 137). Opinnäytetyön aineiston analysointi lähtee haastattelujen litteroinnista eli puhtaaksikirjoittamisesta (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138). Tämän jälkeen aineisto pelkistetään eli redusoidaan, mikä tarkoittaa epäolennaisen tiedon karsimista opinnäytetyöstä. Seuraavaksi pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin alaluokiksi. Tätä kutsutaan ryhmittelyksi eli klusteroinniksi. Seuraavaksi alaluokat luokiteltiin yläluokkien alle ja yläluokat yhdistettiin pääluokaksi. Viimeiseksi jäi pääluokkia yhdistävä luokka. Tätä kokonaisuutta kutsutaan aineiston abstrahoinniksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–112.) Sisällön analyysistä tehtiin esimerkkitaulukot, jotka löytyvät opinnäytetyön lopusta (Liite 2).

Varsinaisen sisällönanalyysin jälkeen opinnäytetyön tulokset kirjoitettiin puhtaaksi eli litteroitiin. Ruusuvuoren mukaan (2010, 427) on yleistä että laadullisen tutkimuksen analyysi tehdään litteroidusta aineistosta. Litteroinnista on myös apua asioiden muistamisessa sekä aineistoon liittyvien yksityiskohtien havaitsemisessa. Ennen varsinaista kirjoitusvaihetta haastatteluaineisto tulee käydä moneen kertaan läpi, mutta viimeisen muotonsa analyysi saa vasta kirjoitusvaiheessa (Eskola & Suoranta 2008, 242). Tutkija tekee jatkuvasti valintoja siitä, mitä tietoa ottaa mukaan ja mitä jättää pois. On tärkeää pitää mieli avoinna ja pitää tutkimuskysymykset mielessä, jotta saa mukaan myös tuloksista nousevat yllättävät asiat. (Miles & Huberman 1994, 56). Tulosten kirjoittamisessa hyödynnettiin haastattelussa käytettyjä teemoja, sillä oli luontevaa kirjoittaa tulokset teemojen alle. Kirjoitusprosessin jälkeen alettiin tarkastella saatuja tuloksia ja etsiä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Seuraavaksi opinnäytetyön keskeisimmät

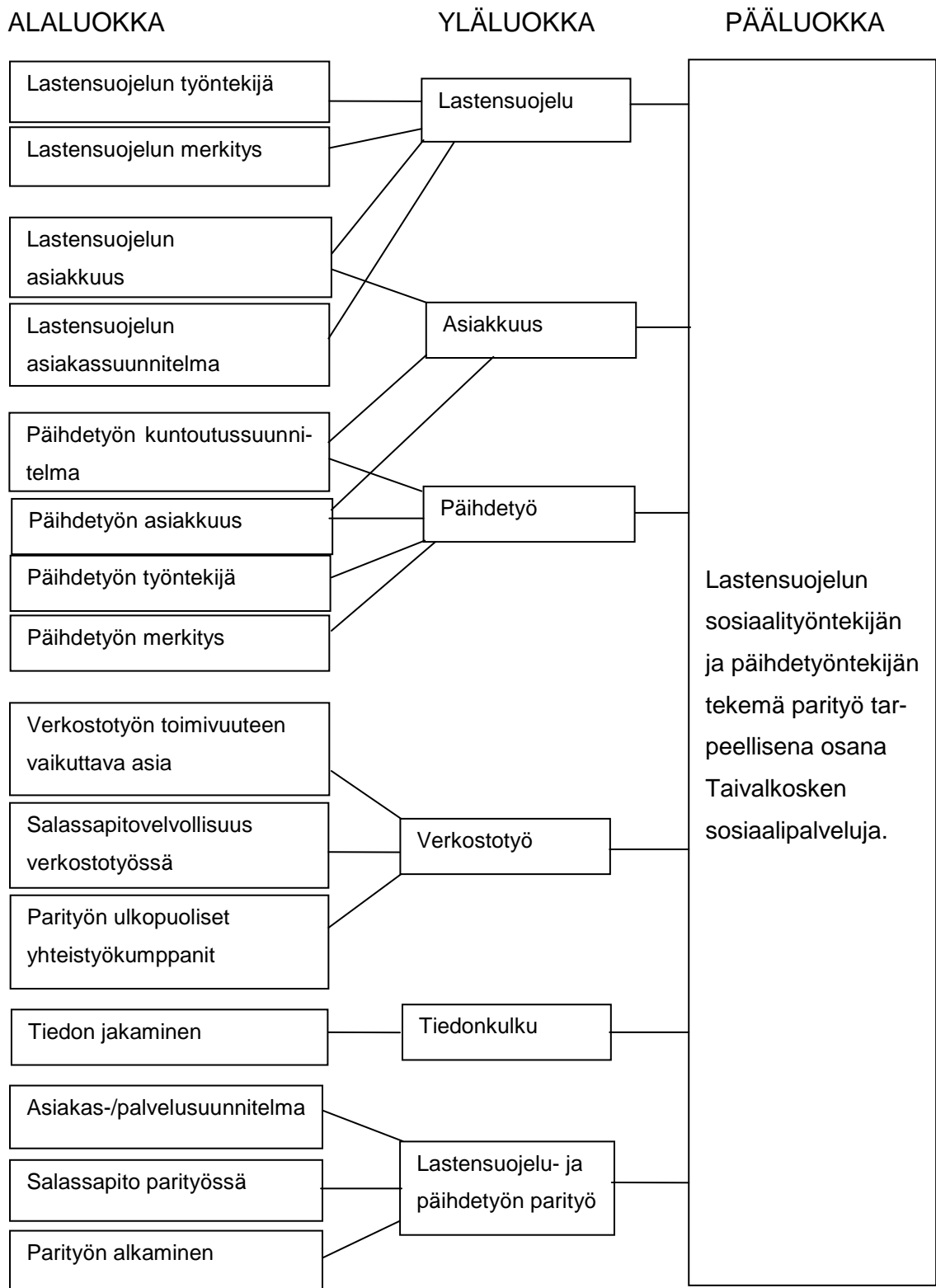
tulokset koottiin yhteen johtopäätöksiksi. Tämän jälkeen kirjoitettiin pohdintaa opinnäytetyön tuloksiin liittyen, ja esitettiin jatkotutkimusmahdollisuuksia. Lopuksi tarkasteltiin opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä.

8 OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELUN TULOKSIA

Lastensuojelu ja päihdetyö ovat lakisääteisiä palveluja, joiden järjestäminen on kunnan vastuulla. Lastensuojelulla ja päihdetyöllä on sekä korjaava että ehkäisevä merkitys. Taivalkoskella ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kaikkien hallintokuntien alueilla, esimerkiksi vapaa-aikatoimen palvelut, päivähoito ja koulu. Haastattelusta nousi esiin, että lastensuojelulain mukaista lastensuojelutyötä tehdään silloin, kun tulee lastensuojeluilmoitus ja asiaa lähdetään selvittämään. Selvitysvaiheen jälkeen tehdään päätös siitä, jatketaanko lastensuojeluasiakkuutta vai päättykö asiakkuus. Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee asiakassuunnitelman lapselle yhdessä perheen kanssa. Tässä vaiheessa on tärkeää olla mahdollisimman avoin ja keskustella asioista yhdessä kasvotusten.

Päihdetyöntekijä aloitti työt Taivalkoskella vuoden 2011 elokuussa. Tämän myötä päihdetyö on selkeytynyt, sillä päihdetyön koordinointi on nyt selkeästi yhden työntekijän vastuulla ja hallinnassa. Aiemmin, kun päihdetyössä ei vielä ollut erityisosajaa, lastensuojelun sosiaalityöntekijän yhteistyökumppaneita päihdeasiakkaiden kanssa olivat muun muassa terveyskeskus, mielenterveystoimiston psykiatrinen sairaanhoitaja tai psykiatri. Päihdetyöntekijä onkin havaittu tärkeäksi yhteistyökumppaniksi monilla tahoilla.

8.1 Parityön merkitys Taivalkosken sosiaalipalveluille

KUVIO 2. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityö osana Taivalkosken sosiaalipalveluja

Taivalkoskella tehtävä lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityö aloitettiin heti kun päihdetyöntekijä tuli paikkakunnalle. Parityön aloittaminen oli luontevaa yhteisen historian vuoksi, mutta myös senkin takia, että päihdehuolto on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua ja se kuuluu sosiaalitoimen alle. Lastensuojelutyössä päihdeasioiden huomioiminen ja avun järjestäminen on tärkeää, jotta ihminen ja perhe tulisivat kokonaisvaltaisesti kohdatuksi ja autetuksi.

Jos lastensuojelun asiakkuuksissa ilmenee, että perheessä on päihdeongelmia tai on huolta päihdeongelmista, lastensuojelun sosiaalityöntekijä kutsuu päihdetyöntekijän mukaan lastensuojelupalaveriin. Päihdetyöntekijä voi tulla mukaan prosessiin jo heti aloituspalaverista alkaen, tai hän voi tulla mukaan myöhemmin selvityksen aikana, jos tulee huolta päihdeiden käytöstä. Päihdetyöntekijä voi myös ottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän mukaan, jos hänellä tulee lastensuojelullista huolta asiakkaansa kohdalla. Huoli voi myös olla niin merkittävä, että päihdetyöntekijä joutuu tekemään viranomaisena pakollisen lastensuojeluilmoituksen.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityön alkaessa pidetään palaveri, jossa käydään läpi se, mitä kukin tekee ja mihin sitoutuu. Yhteisten asiakkaiden kohdalla työskentelyn pohjalla voi olla asiakkaan mahdollinen korvaushoidonsopimus. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee asiakassuunnitelman lapselle, mutta kirjaa siihen vanhemman päihdeongelman, hoidon ja sen, mihin vanhempi on sitoutunut ja mitä häneltä edellytetään. Päihdetyöntekijä tekee sitten vanhemman kanssa päihdehuollon kuntoutussuunnitelman omalla vastaanotollaan, eli kummatkin tahot tekevät omat suunnitelmansa. Asiakkaiden kanssa tehtävissä suunnitelmissa nähdään olevan eroja jo senkin takia, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä katsoo asiaa lapsen näkökulmasta. Yhteistä lastensuojelu- ja päihdetyön parityön palvelusuunnitelmaa ei siis tehdä.

Lastensuojelu- ja päihdetyössä tehdään parityön lisäksi yhteistyötä myös muiden tahojen kanssa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän oleellinen yhteistyökumppani on perhetyöntekijä, jonka kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä. Lastensuojelun yhteistyöverkostoon lukeutuvat myös neuvolat, päiväkodit ja koulut,

ja mahdollisesti myös työpaikka, työnantajan edustaja ja työterveyshuolto. Päihdetyössä verkostotyötä tehdään esimerkiksi laituskuntoutuspaikkojen sekä päihdetiimin kanssa. Päihdetiimiin kuuluu lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän lisäksi muun muassa poliklinikan sairaanhoitaja sekä kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja. Päihdetiimi kokoontuu kerran kuukaudessa, jolloin käydään läpi päihdeasiakkaiden tilanteita, muun muassa asiakkaan mahdollista laituskuntoutukseen lähtemistä. Päihdetyön kohdalla nouseekin esille se, että päihdetyötä ei voi tehdä yksin, ja verkostotyö on oleellinen asia päihdetyötä tehtäessä.

Myös verkostotyötä tehtäessä, työnteon lähtökohtana on jokaisen ammatillisen osaamisen ja työn tekemisen tavan arvostaminen. Nähdään, että ei ole vain yhtä oikeaa tapaa tehdä työtä, vaan jokainen tuo työhön oman persoonallisen otteensa. Asiakastilanteissa mietitään yhdessä, mikä auttaisi asiakasta parhaiten, käyttämällä jaettua asiantuntijuutta ja osaamista. Jotta asiakas ei kokisi oman asiansa esittämistä liian vaikeaksi, tulisi työntekijöiden lukumäärää miettiä asiakkaan kannalta mieluisaksi.

Kun tehdään parityötä ja muunlaistakin verkostotyötä, on aiheellista miettiä tiedonjakamista ja siihen liittyvää salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta. Salassapito- ja vaitiolosäännökset nähdään hyvänä asiana, ja niitä tulee noudattaa. Ymmärretään, että kaikkien ei tarvitse tietää kaikkea. Tärkeää on vain se oleellinen tieto, mitä tarvitaan oman työn hoitamiseen ja asiakkaan asian eteenpäin viemiseen. Parityössä lastensuojelutapauksissa voidaan käydä läpi niitä asioita, mitkä liittyvät lastensuojeluun. Asioista, jotka tulevat ilmi asiakkaan ja päihdetyöntekijän välisessä keskustelussa ja jotka eivät liity lastensuojeluun, ei kuitenkaan puhuta. Asiakkaan kanssa pidettävissä yhteisissä palaverieissa pyritään puhumaan asioista niiden oikeilla nimillä siten, että kaikille tulisi sama ymmärrys asiasta.

Asiakkaille tehdään yleensä heti asiakkuuden alussa selväksi, että koska työtä tehdään työparina, kaikki tieto on jaettavissa. Esimerkiksi päihdeasiakkaiden kanssa toimii yleensä monta ihmistä, joten nähdään, että tiedon pitää kulkea myös verkostotyötä tehtäessä. Jos päihdeasiakkaan kohdalla tulee puheeksi

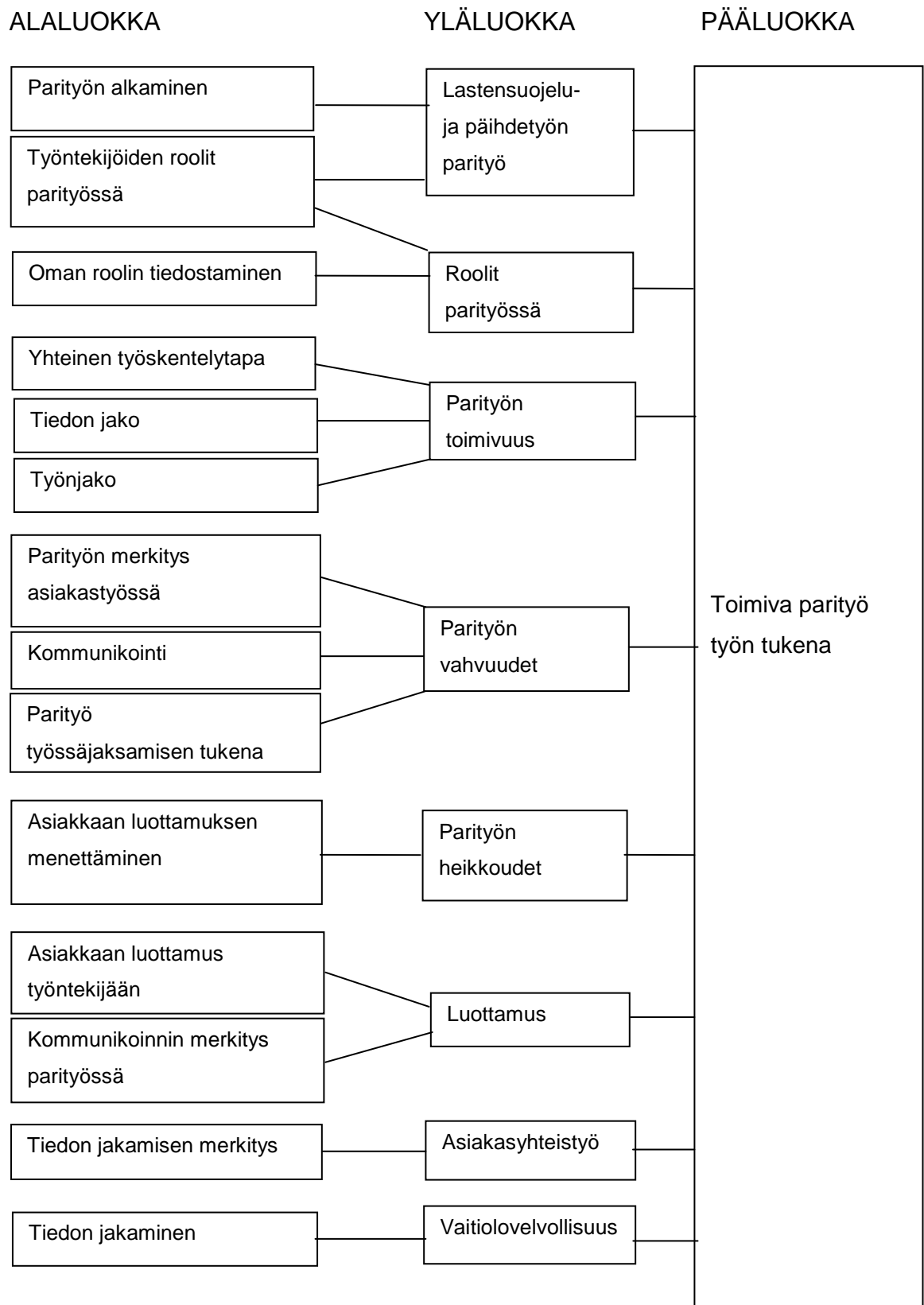
laitoskuntoutusasiat, niin hänelle kerrotaan päihdetiimistä ja siitä, että asiakkaan laitoskuntoutusasiaa tullaan käsittelemään siellä. Jos ilmenee tarvetta vaitiolovelvollisuuden purkamiselle, esimerkiksi muualla pidettävien hoitoneuvotteluiden vuoksi, niin silloin asiakkaalta kysytään suostumus tähän. Välillä voidaan joutua myös punnitsemaan sitä, mitä voidaan sanoa ja mitä ei. Koska lastensuojelun sosiaalityöntekijäkin on osa päihdetiimiä, hän joutuu joskus huomaamaan sen, että hän ei voikaan kertoa kaikkea lapsen tai lasten hyvinvointiin liittyvistä asioista päihdetiimin kokouksissa. Pitää miettiä, mikä on se vanhemman päihdeasiaan liittyvä tieto, josta päihdetiimissä voidaan puhua.

Välillä miettii sitä salassapitoa, että uskalla kohta kukaan mitään sanoa. Se pitää vähän maalaisjärkeä käyttä.

Salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden haasteellisuus näkyy esimerkiksi lastensuojelutyötä tehtäessä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä saa välillä kritiikkiä muun muassa neuvolasta, koska hän ei kerro kaikkea tai informoi tarpeeksi. Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on oikeus saada kaikki tieto itsellensä, mutta hän ei kuitenkaan ole velvollinen antamaan tietoa takaisinpäin. Vaikka laki velvoittaakin tekemään yhteistyötä, liian tiukan salassapitosäädösten noudattamisen voidaan nähdä myös estävän yhteistyön tekemistä.

Liikutaan niin sanotulla harmaalla vyöhykkeellä ja tarkkana täytyy olla, että kaikkea ei voi eikä saa puhua.

8.2 Parityön toimivuus

KUVIO 3. Toimiva parityö työn tukena

Parityön työntekijöillä on selkeä kuva omista rooleista parityössä. Päihdetyöntekijällä on päihdehoidon asiantuntemus ja hänen vastuulla on asiakkaan päihdehoito ja -kuntoutus. Päihdetyöntekijä työskentelee yksin päihdeongelmaisen kanssa, joten siinä kohdin ei tehdä parityötä. Parityö kohdistuu lastensuojeluun, mutta lastensuojelun sosiaalityöntekijä on mukana myös päihdehuollossa sosiaalisten asioiden järjestelijänä päihdehoidon ja -kuntoutuksen kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Päihdeasiakkaat käyvät päihdetyöntekijän luona avohoidon asiakkaina ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli on olla mukana sosiaalityöntekijänä, joka huolehtii esimerkiksi taloudellisista asioista ja perheasioista. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli sisältää avohuollon tukitoimien järjestämisen esimerkiksi perheelle. Hänen tulee myös valvoa, että lapsen etu toteutuu ja lapsella on turvalliset kasvuolosuhteet. Tämän lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä miettii yhdessä päihdetyöntekijän ja päihdetiimin kanssa asiakkaan tarpeen esimerkiksi laituskuntoutukselle. Välillä työntekijät joutuvat kuitenkin pohtimaan omaa rooliaan. Oman roolin tiedostaminen auttaa työntekijää pysymään niin sanotusti omalla tontilla.

Työntekijät kokevat, että heidän välinen parityöskentely sujuu luontevasti. Toimivan parityön perustana voidaan nähdä olevan työparin arvostaminen ja luottaminen toisen ammattitaitoon. Työntekijöiden välinen kommunikointi ja tiedonjako ovat avointa ja molemmat tietävät omat vastuunsa ja tehtävänsä. Työntekijöiden välille on muodostunut tietynlainen tapa työskennellä yhdessä, joten he osaavat hyödyntää toistensa osaamista ja tietotaitoa asiakkaan tilanteen edistämiseksi. Parityö toimii, kun mietitään asioita yhdessä ja kuunnellaan toisen mielipiteitä. Kun asioita katsotaan eri ammatillisista näkökulmista, välillä kuitenkin joudutaan tekemään kompromisseja, sillä asiat eivät voi aina mennä vain toisen näkemyksen mukaan.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä ja päihdetyöntekijällä on aikaisempi yhteinen työhistoria. Toisen tunteminen on etuna nykyiselle parityölle, koska työntekijät pystyvät luottamaan toisen ammattitaitoon ja tietävät miten toinen toimii esimerkiksi asiakastilanteessa. Tämän lisäksi parityöskentelyssä nähdään olevan enemmän osaamista käytössä.

Parityö on merkittävässä roolissa vastuun jakamisen ja työssä jaksamisen kannalta, sillä sekä lastensuojelutyö että päihdetyö ovat henkisesti raskasta työtä. Parin kanssa työskennellessä vahvuutena on se, että pystytään tukemaan toista ja työntekijän kuormittuminen jakaantuu. Parityö mahdollistaa oman työn sekä asiakastapauksen reflektoinnin toisen kanssa. Sen lisäksi, että työparin kanssa puhuminen edesauttaa työssä jaksamista, se antaa laajemman käsityksen asioista sekä eri näkökulman asioihin. Välillä käydään kuitenkin kriittisiäkin keskusteluja, sillä asiakkaan tilannetta tarkastellaan sekä päihdehoitajan että sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Vaikka molemmat katsovat asioita omien ammatillisten silmälasien läpi, näkökulmat yhdistämällä, lopputuloksesta tulee asiakkaan kannalta hyvä.

Parityön merkitys korostuu myös asiakastyössä. Se, että asiakastilanteessa on kaksi työntekijää kuulemassa asioita, takaa työntekijöille paremman oikeusturvan. Asiakkaiden auttaminen on kokonaisvaltaisempaa, kun lastensuojelun ja päihdetyön työntekijät tekevät työtä yhdessä. Koetaankin, että kahdesta työntekijästä voi olla enemmän apua asiakkaalle kuin yhdestä. Esimerkkinä voidaan ajatella päihdeongelmaista lastensuojeluasiakasta, jonka lapset on otettu huostaan. Asiakkaan ei ole mahdollista saada lapsiaan takaisin, mikäli päihdeongelmaa ei hoideta. Päihdetyöntekijän mukanaolo voi antaa asiakkaalle toivoa siitä, että hänen päihdeongelmaansa hoidetaan ja hänellä voi olla mahdollisuus saada lapsensa takaisin. Parityön vahvuutena asiakkaan kannalta on myös se, että esimerkiksi perheitä pystytään auttamaan avopainotteisesti. Asiakkaan tilannetta voidaan seurata kotipaikkakunnalla, jolloin ei ole tarvetta turvautua laitostuntoutukseen.

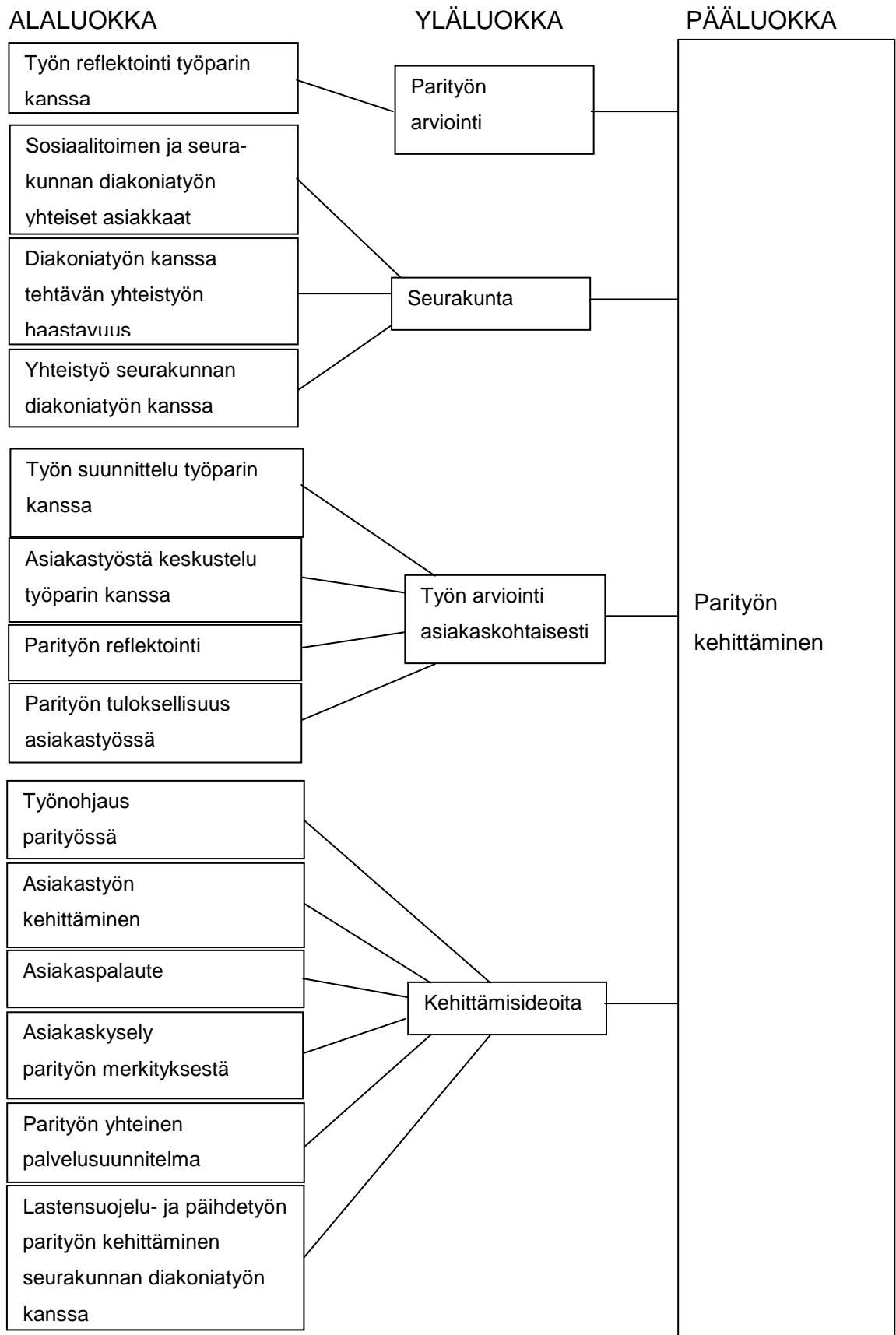
Lapsen etu nousee esille sekä lastensuojelu- että päihdetyön kohdalla. Lastensuojelussa nähdään olevan paljon valtaa ja työntekijän tuleekin välillä miettiä, että miten käyttäisi sitä valtaa oikealla tavalla. Lastensuojelussa tulee myös miettiä, mikä on se lapsen etu ja miten lapsen etu toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän vuoksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä joutuukin välillä tekemään vaikeita ratkaisuja, esimerkiksi laittamaan vanhemman valitsemaan; joko tämä lähtee laitostuntoutukseen perhekuntoutukseen tai sitten joudutaan tekemään huostaanotto. Päihdetyötä tehtäessä joudutaan myös välillä tuomaan

lasten puolta esille. Vaikka päihdetyöntekijä onkin vanhemman työntekijä, niin silti lapsen etu menee aina edelle, ja välillä työntekijä joutuu tekemään lastensuojeluilmoituksen jostain asiasta vanhemman asiakkuudesta huolimatta.

Parityön heikkoutena voidaan nähdä työntekijöiden roolien hämärtyminen asiakkaiden näkökulmasta. Asiakas ei välttämättä osaa erottaa kumpi työntekijöistä tekee päätöksiä lastensuojeluasioissa ja kumpi on tukena hoidettaessa päihdeongelmaa. Esimerkiksi lasten huostaanotot ovat vanhemmille niin kipeitä asioita, että heidän asenteensa lastensuojelun sosiaalityöntekijää kohtaan voi olla hyvin negatiivinen. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän tiivistä yhteistyöstä johtuen, negatiivisuus voi heijastua myös päihdetyöntekijän ja asiakkaan väliseen luottamukseen. Tämän vuoksi erityisesti päihdetyöntekijä voi joutua tekemään kauemmin töitä asiakkaan luottamuksen saavuttamiseksi. Jos epäluottamusta ilmenee, voi käydä niin, että asiakas puhuu toiselle työntekijälle toista ja toiselle toista. Yhteiset palaverit antavat mahdollisuuden avoimelle keskustelulle, mikä vaikuttaa asiakkaan epäluottamuksen hälvenemiseen. Tämän myötä asiakas voi saada tukea ja päästä eteenpäin tavoitteessaan.

Työntekijät näkevät, että parityö ei ole este asiakkaan sitoutumiselle asiakastyöhön. Joidenkin asiakkaiden sitoutumiseen voi vaikuttaa se, että he esimerkiksi kieltävät oman päihdeongelmansa tai sen työstäminen on kesken. Sitoutuminen on asiakaskohtaista; toiset asiakkaat saattavat vetäytyä ja huutaa työntekijöille ollessaan eri mieltä ja toiset taas ovat suostuvaisia kaikkeen.

8.3 Parityön kehittäminen

KUVIO 4. Parityön kehittäminen

Kysyttäessä seurakunnan diakoniatyön kanssa tehtävästä yhteistyöstä, kävi ilmi, että tällä hetkellä yhteistyötä ei juuri ole. Koetaan, että asiat ovat huonosti tämän asian suhteen, mutta yhteistyö nähdään tärkeänä ja kehittämisen arvoisena. Yhteistyötä seurakunnan kanssa on pyritty rakentamaan pääasiassa päihdeasiakkaiden kohdalla, mutta tämä on koettu haasteelliseksi. Tähänastinen yhteistyö rajoittuu pari vuotta sitten järjestettyyn joulujuhlaan, joka oli suunnattu päihdeasiakkaille. Yleisimmin diakoniatyöntekijä ottaa yhteyttä sosiaali-toimeen, jos diakonin ja asiakkaan välisessä tapaamisessa ilmenee tarvetta esimerkiksi taloudellisessa avustamisessa tai päihdekuntoutuksessa. Lastensuojeluun liittyen yhteistyötä seurakunnan diakoniatyön kanssa ei ole tehty, mutta yhteistyölle nähdään olevan tarvetta. Mahdollinen yhteistyö voisi olla esimerkiksi yhteisten ryhmien tai tapahtumien järjestämistä. Kun kaksi tahoa yhdistäisi voimansa, saataisiin enemmän resursseja käyttöön.

...tuota tää ois varmaan kehittämisen ja mietinnän paikka,
että miten sitä vois lisätä sitä yhteistyötä ja mitä se vois olla.

Työntekijöillä ei ole parityön arvioimiseksi kehitettyä arviointikäytäntöä eikä yhteistä parityön työnohjausta, vaan asiakaskohtaista parityön arviointia ja reflektointia tapahtuu päivittäin. Asiakasasioista saatetaan vaihtaa mielipiteitä ja tehdä vähän tilanpäivitystä mahdollisuuksien mukaan, muun työn ohessa. Lastensuojelu- ja päihdetyön yhteisten asiakkaiden vähäinen määrä ja asuminen pienellä paikkakunnalla, jossa tieto kulkee, tekee työntekijöiden parityön tulosten havaitsemisen helpommaksi. Positiiviset tulokset asiakastyössä saavatkin työntekijät toivomaan onnistumisia myös muiden asiakkaiden kohdalla.

Asiakkaat eivät tähän mennessä ole antaneet palautetta parityöstä, eikä heiltä ole sitä kysytty, vaan heiltä saatu palaute on ollut lähinnä työntekijäkohtaista. Se, että asiakaspalautetta ei ole kysytty, voidaan nähdä johtuvan siitä, että parityö on vielä niin tuore asia. Parityön tekemistä pidetään luontevana asiana ja kuvitellaan, että parityö on luontevaa myös asiakkaiden näkökulmasta. Silti koetaan, että asiakkaat voisivat arvioida parityötä.

Lastensuojelu- ja päihdetyön yhteisen palvelusuunnitelman tekeminen koetaan tarpeelliseksi. Yhteiseen palvelusuunnitelmaan olisi hyvä kirjata sovitut tapaamiset, jotka voisivat tapahtua säännöllisesti, jotta kaikki pysyisivät tilanteen tasalla. Tähän asti tapaamiset on pidetty silloin, kun niihin on koettu olevan tarvetta. Suunnitellun toteutumisen seuraaminen olisi helpompaa, jos palvelusuunnitelma olisi laadittu yhdessä. Yhteisen palvelusuunnitelman puuttumisesta on saatu palautetta myös asiakkailta.

Oman työn ja parityön kehittämistä pidetään merkityksellisenä, jotta työskentely sujuisi paremmin ja asiakas saisi vielä paremman palvelun itselleen. Työtä voisi kehittää esimerkiksi lisäkoulutuksella, joka voisi liittyä perheen tai asiakkaan kanssa käytettäviin työskentelymenetelmiin.

...mutta tuota ainahan sitä kehitettävää on ja pitää niinku pyrkiä parempaan ja katsoa että miten voisinko mä tehdä jotenki erillä tavalla tätä työtä ja juttua.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Taivalkosken lastensuojelu- ja päihdetyön parityötä työntekijöiden näkökulmasta. Tuloksista nostetaan esille keskeisimmät johtopäätökset:

1. Taivalkosken lastensuojelu- ja päihdetyön tekemälle parityölle on tarvetta ja se antaa mahdollisuuden asiakkaan kokonaisvaltaiselle auttamiselle.
2. Parityöskentely koetaan olevan luontevaa ja sen nähdään tukevan työntekijöiden työssä jaksamista ja keventävän työntekijöiden työtaakkaa.
3. Keskeisimmiksi kehittämisideoiksi nousevat yhteisen palvelusuunnitelman tekeminen ja seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö.

10 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET

Opinnäytetyö tehtiin pienen paikkakunnan tarpeisiin. Tästä johtuen opinnäytetyötä voidaankin hyödyntää myös muissa kasvukeskusten ulkopuolella sijaitsevilla kunnissa, joiden sosiaalipalveluissa tehdään parityötä.

Alun perin tarkoituksena oli tutkia lastensuojelu- ja päihdetyön työntekijöiden välistä yhteistyötä haastattelemalla vain työntekijöitä. Koettiin kuitenkin, että haastattelemalla vain heitä, tulokset voisivat jäädä yksipuolisiksi ja ehkä jopa silotelluiksi. Tästä johtuen pohdittiin, voitaisiinko haastatella sekä työntekijöitä että asiakkaita, ja verrata heidän kokemuksia keskenään. Tämä ei olisi kuitenkaan ollut mahdollista tämän hetkisillä resursseilla, joten jouduttiin tekemään valinta koskien opinnäytetyön näkökulmaa. Opinnäytetyö päädyttiin tekemään pelkästään asiakkaiden näkökulmasta.

Haastateltavien saamiseksi työntekijöitä pyydettiin kartoittamaan mahdollisia haastateltavia yhteisten asiakkaiden joukosta, joita löytyi kaksi. Jo tässä vaiheessa mietittiin opinnäytetyön luotettavuutta pienen otannan vuoksi, mutta päätettiin kuitenkin lähteä yrittämään. Sovittuna haastattelupäivänä matkustettiin Taivalkoskelle, jossa saatiin tehtyä vain toinen sovituista haastatteluista. Toinen haastateltavista perui tapaamisen usean tunnin odottelun jälkeen ja ehdotti puhelinhaastattelua. Kun yritettiin sopia aikaa puhelinhaastattelulle, haastateltavaan ei saatu enää yhteyttä. Tutkittavien suojaan kuuluu se, että yksilöillä on oikeus kieltäytyä osallistumatta tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131).

Tässä vaiheessa alettiin pohtia vaihtoja opinnäytetyön jatkolle. Mietittiin, voidaanko tehdä luotettavaa opinnäytetyötä vain yhden asiakashaastattelun perusteella. Koska opinnäytetyöprosessi oli jo suhteellisen pitkällä, aihetta ei haluttu vaihtaa, vaan palattiin alkuperäiseen tarkoitukseen ja otettiin jälleen yhteyttä Taivalkosken lastensuojelu- ja päihdetyön työntekijöihin. Onneksi he olivat vielä halukkaita tekemään yhteistyötä ja haastattelut heidän kanssaan saatiin tehtyä. Taivalkoskella tehtävä lastensuojelu- ja päihdetyön parityö toimii työntekijöiden osalta hyvin. Heinosen parityöhön liittyvästä tutkimuksesta selviää, että parityö

voidaan nähdä voimavaroja antavana työmuotona. Työntekijän ei tarvitse miettiä asiakastilanteita yksin, sillä ne on mahdollista käydä läpi työparin kanssa heti asiakastapaamisen jälkeen. Parityön myötä työntekijät voivat saada toisiltaan sekä henkistä tukea että tukea vaikeisiin asiakastilanteisiin ja käytännön työhön. (Heinonen 2010.) Parityön hyötynä voidaan nähdä sen myötä tapahtuva asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen tarkastelu. Tällöin asiakkaan tilannetta ei tarkastella vain yhden työntekijän näkökulmasta, vaan ajatuksia peilataan keskustelemalla työparin kanssa. (Rahko 2011.) Helmisen (2013) väitöskirjan mukaan tulevaisuudessa työtä tulee tehdä entistä lähempänä asiakasta ja yhdessä hänen kanssaan. Työ tulee tapahtumaan asiakkaiden omassa elinympäristössä, jossa hyödynnetään myös teknologiaa.

Opinnäytetyön tuloksista selviää, että parityöntekijät ovat työskennelleet yhdessä jo ennen tämän hetkistä parityötä, ja tämä varmaan osaltaan vaikuttaa siihen, miksi nykyinen parityöskentely on niin luontevaa ja sujuvaa. Myös sillä, että arvostaa toista ja luottaa toisen ammattitaitoon, on vaikutusta parityön toimivuuteen. Opinnäytetyön tuloksista nousee hyvin vahvasti esille samoja asioita parityöhön ja sen toimivuuteen liittyen, kuin mitä on tuotu esille opinnäytetyön teoriaosuudessa. (ks. Seinä & Helander 2007; Linna 2011.)

Erityisen Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityöstä tekee sen, että se on niin sanottua rajat ylittävää yhteistyötä. Hytösen mukaan organisaatioiden rajat ylittävälle yhteistyölle on tarvetta palvelujärjestelmän pirstaloitumisen vuoksi. Palveluiden eriyttäminen ja erikoistuminen lisäävät saman asiakkaan asioiden parissa työskentelevien määrää. Jotta yhteistyö toimii, on tärkeää arvostaa toisen työtä. Se, että tuntee toisen työntekijän ja tämän työnkuvan, helpottaa myös yhteistyön tekemistä. (Hytönen 2012.)

Se että parityössä ei tehdä yhteistä palvelusuunnitelmaa, nousee esille opinnäytetyön tuloksista selkeänä puutteena. Herääkin kysymys, mikä toimii punaisena lankana parityötä tehtäessä ja pystyykö asiakas hahmottamaan parityön kokonaisvaltaisuuden. Yhteisen palvelusuunnitelman myötä parityön työntekijöillä ja asiakkaalla olisi selkeä kuva yhteisestä tavoitteesta, jota kohti edetään. Päämäärän saavuttamisen tukemiseksi ja kokonaisuuden hallitsemiseksi, pal-

velusuunnitelmaan olisi hyvä kirjata muun muassa säännölliset tapaamiset asiakkaan kanssa. Tapaamisissa voidaan päivittää senhetkinen tilanne ja tarvittaessa tehdä muutoksia alkuperäiseen suunnitelmaan.

Hyvän asiakaspalvelun mukaisesti palvelusuunnitelma tulee tehdä asiakkaan kanssa yhdessä kirjallisena, ja jotta suunnitelma ei jäisi niin sanotusti köyhäksi, tulisi sen sisältää muutakin kuin toimenpiteiden listauksen. Allekirjoittamalla suunnitelman asiakas ja työntekijät sitoutuvat omalta osaltaan suunnitelman toteuttamiseen. Tämän lisäksi suunnitelma tulee myös tarkistaa säännöllisesti. Eri palvelusektoreiden toimintojen yhteensovittamiseksi olisikin ihanteellista, että voitaisiin tehdä vain yksi palvelusuunnitelma, joka pitäisi sisällään kaikki ne palvelut, joita asiakkaan tilanne edellyttää. (Pohjola 2010, 51.)

Tuloksista kävi ilmi myös se, että asiakkaiden voi olla vaikea hahmottaa työntekijöiden rooleja parityössä, mikä puolestaan vaikuttaa luottamuksen syntymiseen. Tämän vuoksi olisikin hyvä, että yhteisestä palvelusuunnitelmasta tulisi selkeästi esille työntekijöiden työnkuvat, vastuut ja roolit. Sen lisäksi asiakkaalla tulisi olla mahdollista saada yhteinen palvelusuunnitelma itselleen niin halutesaan. Jos yhteinen palvelusuunnitelma otettaisiin käyttöön, jatkotutkimuksen myötä voitaisiin tutkia, miten yhteinen palvelusuunnitelma on vaikuttanut asiakastyöhön sekä parityöhön.

Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus voi olla esteenä tiedon kululle niin parityötä kuin verkostotyötä tehtäessä. Työntekijöiden voi olla vaikea hahmottaa sitä mitä tietoa saa jakaa muille. Tämä voi kuormittaa työntekijää, koska hän joutuu koko ajan miettimään, mikä on oleellista tietoa annettavaksi muille työntekijöille. Salassapitovelvollisuuden voidaan nähdä haittaavan yhteistyötä tai olevan haasteena yhteistyölle. Kun toimitaan samassa verkostossa, salassapitovelvollisuus ei välttämättä ole yhtä selvä kaikille asianosaisille.

Avoin vuorovaikutus ja tietojen vaihtaminen ovat osa verkoston toimijoiden välistä yhteistyötä. Salassapitosäännöksiä ei tule unohtaa yhteistyötä tehtäessä, mutta salassapitovelvollisuus ei saa myöskään olla esteenä yhteistyön tekemiselle. (Kuuskeri 2013.) Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmä esittääkin, että tuli-

si selkiyttää, yksinkertaistaa ja yhtenäistää niitä lapsiperheiden, lasten ja nuorten tukea ja palveluja koskevissa laeissa olevia säännöksiä, jotka koskevat viranomaisten välillä tapahtuvaa yhteistyötä ja tietojen vaihtamista. Tämän lisäksi esitetään, että viranomaisille tulee laatia opas ja toteuttaa siihen liittyvä koulutuskokonaisuus koskien velvoitteita, jotka liittyvät lasten ja perheiden kanssa työskentelyyn, sekä säätelyä tietojen vaihdosta ja salassapidosta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Haastatteluista nousee esille maininta lapsen edusta sekä sosiaalityöntekijän työhön sisältyvästä vallasta. Teoriaosuudessa tuotiin esiin työntekijän ja asiakkaan välisiä suhteita. Juhilan (2006, 13–14, 49, 99) määrittelemän liittämisen ja kontrollisuhteen voidaan nähdä toteutuvan silloin, kun työntekijä käyttää valtaansa suhteessa asiakkaaseen. Raunion mukaan sosiaalityötä tehtäessä asiakkaan itsemääräämisoikeutta voidaan rajoittaa laillisin keinoin, jos sen katsotaan suojelevan kolmannen osapuolen etuja. Yleensä tällaista tapahtuu lastensuojelussa, kun työntekijä rajoittaa vanhemman itsemääräämisoikeutta lapsen edun turvaamiseksi. Tällaisessa tilanteessa työntekijän nähdään tietävän vanhempaa paremmin, miten tulee toimia lapsen edun mukaisesti. (Raunio 2011, 107.)

Tuloksista nousi esiin yllättävästi, että seurakunnan ja sosiaalityön välistä yhteistyötä ei juuri ole. Tähänastinen yhteistyö on liittynyt lähinnä taloudelliseen avustamiseen. Pääsääntöisesti yhteydenotot ovat tulleet seurakunnan diakonia-työntekijän puolelta. Seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö nähdään luontevampana päihdehuollon kuin lastensuojelun kanssa. Työntekijöiden taholta nousee esille, että seurakuntatyön kanssa tehtävää yhteistyötä olisi tarpeen kehittää. Työntekijät eivät kuitenkaan osaa nimetä, minkälaista tämä yhteistyö voisi olla. Uoti tuo esiin tutkimuksessaan (2013), että Evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja kunnan sosiaalihuollon tekemä yhteistyö voi näyttäytyä eri tavoin. Yhteistyö voi olla lakiin kirjattua, kuten avunantoa tai tietojenluovutukseen liittyvää yhteistyötä. Lain mahdollistamaa yhteistyötä voi olla esimerkiksi ostopalvelujen myötä tapahtuva yhteistyö, sekä paikalliset yhteistyöhankkeet. Tämän lisäksi toiminta voi olla kunnan toivomaa, kuten hartaushetket.

Nykyinen heikko taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen, että sektorirajat ylittävä yhteistyö tulee olemaan tulevaisuutta hyvinvointipalveluissa. Yhteistyön tarkoituksena ei kuitenkaan saisi olla sosiaalihuollon paikkaaminen, vaan yhteistyön tulisi olla suunniteltua ja ennaltaehkäistä mahdollisia ongelmia. (Uoti 2013.) Kirkkoa pitäisi tuoda helposti lähestyttävämmäksi ja ihmisille tietoisemmaksi. Asiakkaiden pitäisi antaa mahdollisuus seurakunnalle ja käydä tutustumassa seurakunnan tarjoamiin palveluihin, ja vasta tämän jälkeen tehdä päätös seurakunnan suhteen. Myös työntekijöiden mahdolliset ennakkoluulot seurakuntaa kohtaan voivat heijastua asiakkaiden suhtautumiseen seurakuntaa kohtaan. Jos työntekijöillä olisi puolin ja toisin enemmän tietoisuutta toisista ja toisten työnkuvista he voisivat ohjata asiakkaita tarvittavan avun piiriin. Tämän myötä arvostus toisten työtä kohtaan kasvaisi ja he voisivat hyödyntää toistensa tietotaitoa.

Taivalkoskelle on tehty vuonna 2013 opinnäytetyö liittyen Taivalkoskella toimivaan Huolitiimiin. Opinnäytetyöstä käy ilmi, että Taivalkosken evankelis-luterilaisen seurakunnan työntekijä on liittynyt Huolitiimiin. Työntekijä on otettu hyvin mukaan tiimin toimintaan ja yhteistyö on aloitettu hyvillä mielin. (Huhtala & Käsmä 2013.) Vaikka opinnäytetyön haastatteluvaiheessa työntekijöiltä kysyttiin seurakunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä, vastauksissa ei tullut esille Huolitiimi tai muu seurakunnan ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö. Tästä herääkin kysymys, onko seurakunnan työntekijän ja Huolitiimin välinen yhteistyö jatkunut, vai otettiin työntekijä mukaan vain kohteliaisuudesta. Seurakunnan kanssa tehtävän yhteistyön haasteeksi voi nousta se, riittävätkö seurakunnan resurssit oman työn lisäksi yhteistyöhön sekä työn kehittämiseen lastensuojelun ja päihdetyön kanssa?

Olisiko seurakunnan kanssa tehtävää yhteistyötä tarpeen suunnata siten, että siinä otettaisiin huomioon perhe kokonaisuutena. Voisiko palvelujen yhdistäminen ja tahojen yhdessä toimiminen muokata palvelujärjestelmää yhtenäisemmäksi ja asiakasystävällisemmäksi. Tämä tukisi koko perhettä sen sijaan, että jokaista perheenjäsentä autetaan omilla tahoilla. Seurakunnalla olisi mahdollisuus vertaistuen antamiselle esimerkiksi ryhmien muodossa. Seurakunnassa ihmiset kohdataan ihmisinä ja tapahtumat ovat tarkoitettu luonteeltaan matalan kynnyksen paikoiksi, joihin on helppo osallistua. Samalla ne toimisivat myös

ennaltaehkäisevänä lastensuojelu- ja päihdetyönä. Jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla seurakunnan osallisuus sosiaalityössä.

Asiakkaille suunnatun palvelun kehittämiseksi olisi tärkeää saada tietoa siitä, miten asiakkaat kokevat tehdyn parityön. Tällä tavoin saadaan myös selville, mitkä asiat ovat huomioimisen arvoisia niin parityössä kuin työskentelyssä yleensä. (Suni 2010.) Kun ammattilaisten tekemää yhteistyötä lähdetään kehittämään, on tärkeää muistaa, että kehittäminen ei lähde työntekijöiden, vaan asiakkaan tarpeista. Jotta tehtävästä yhteistyöstä ei tule itseisarvo, on tärkeää pitää mielessä asiakkaan tarpeiden ensisijaisuus. (Hytönen 2012.) Opinnäytetyön alusta alkaen pidettiin tärkeänä asiakkaan äänen kuuluville tuomista. Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityön kehittämiseksi olisi hyvä tarkastella parityötä myös asiakasnäkökulmasta. Haasteeksi voi kuitenkin nousta haastateltavien löytäminen ja mukaan saaminen.

Tuloksista selviää, että Taivalkosken lastensuojelun ja päihdetyön parityön arviointi on pääsääntöisesti tilannekohtaista ja muun työn ohessa tapahtuvaa sananvaihtoa. Parityön arvioinnille asiakastilanteissa ei ole virallista arviointikäytäntöä tai -menetelmää. Vaihia esittää että jos asiakastapaus käytäisiin läpi arviointimenetelmän avulla, työntekijät näkisivät konkreettisesti työn tuloksen. Kun tilannetta arvioitaisiin heti asiakastapahtuman jälkeen, tapahtumien mieleen palauttamisen myötä pystyttäisiin pohtimaan valittujen toimintatapojen peruste-luja, tilanteessa heränneitä tunteita ja näiden vaikutuksia, sekä tarkastelemaan toimintaan liittyneitä tietoja ja taitoja. Arviointikäytännön avulla voitaisiin saada tietoa parityön vahvuuksista ja heikkouksista. (Vaihia 2009.) Parityön arviointiin voisi kehittää, esimerkiksi opinnäytetyönä, oman menetelmän tai hyödyntää jo olemassa olevia arviointikäytäntöjä.

Opinnäytetyön tuloksista selviää, että lastensuojelun sosiaalityöntekijällä ja päihdetyöntekijällä ei ole yhteistä parityön ohjausta. Rahkon mukaan työntekijöiden osaamista ja sen kehittymistä voidaan vahvistaa parityön työnohjauksellisuudella. Tämän lisäksi työnohjaus tukee työntekijöiden työhyvinvointia. (Rahko 2011.) Taivalkosken sosiaalipalveluissa tehdään parityön lisäksi myös muuta

moniammatillista verkostotyötä. Jotta tavoitteellinen verkostotyö onnistuisi, se edellyttää sitä, että joku ottaa vastuun yhteistyön johtamisesta (Sipilä 2011).

Parityön heikkoutena koetaan olevan työntekijöiden roolien hämärtyminen asiakkaiden näkökulmasta. Vaikka työntekijät kokevat parityön luontevaksi ja omat roolinsa parityössä selkeäksi, niin onko se sitä myös asiakkaiden näkökulmasta? Päihdetyöntekijän rooli on helpommin hahmotettavissa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli on puolestaan hajanaisempi. Opinnäytetyön tuloksia tarkastellessa olikin vaikea hahmottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnkuvaa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä hoitaa pääsääntöisesti lapsen asioita ja päihdetyöntekijä tekee työtä vanhemman kanssa. Tämän lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä työskentelee myös vanhemman kanssa sosiaalityöntekijän roolissa. Vaikka parityötä tehdään vain lastensuojeluun liittyen, lastensuojelun sosiaalityöntekijä saa sosiaalityöntekijänä tietoa vanhemman päihdeasioista esimerkiksi päihdetiimin kautta tai samalla kun hoitaa taloudellisia asioita. Saatu tulos hämmensi ja saikin pohtimaan yhden työntekijän osallisuutta moniin erilaisiin työtehtäviin. On ymmärrettävää, miksi asiakkaiden saattaa olla vaikea luottaa työntekijöihin, kun he eivät tiedä missä roolissa työntekijät hoitavat heidän asioita. Parityön työntekijöillä on selkeä kuva omista rooleista parityössä, vaikka välillä he joutuvatkin muistuttamaan itseään roolissa pysymisessä.

Jatkotutkimuksen myötä voitaisiin selvittää myös sitä, miten Taivalkosken lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän parityön kaltainen toimiva ja työntekijän jaksamista tukeva työmuoto saataisiin siirrettyä isompiin kaupunkeihin. Taivalkoskella etuna voidaan nähdä olevan työntekijöiden määrä, sillä näin ollen työntekijöiden vaihtuvuutta ei pääse juurikaan tapahtumaan. Tämä haastaa varmasti osaltaan parityön toimivuuden isommissa kaupungeissa, joissa työntekijöiden vaihtuvuus voi olla jopa ongelmallisen suurta. Tämän voidaan nähdä johtuvan työntekijöiden työsuhteiden määräaikaaisuuksista, joka vaikuttaa niin työntekijöiden työhön ja työyhteisöön sitoutumiseen kuin asiakkaan saamaan palveluun ja työsuhteeseen (Talentia i.a.). Jotta asiakas saisi parhaimman mahdollisen palvelun ja hänen kokonaisvaltainen auttaminen mahdollistuisi parityön keinoin, olisi hyvä, etteivät parityön työntekijät vaihtuisi jatkuvasti. Hy-

vän työsuhteen syntymiseen tarvitaan henkilökemioiden lisäksi kuitenkin myös aikaa.

11 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyölle asetetaan tietyt normit ja arvot, joihin sen tulisi pyrkiä. Tämän vuoksi myös luotettavuuden arviointi on yksi opinnäytetyön keskeinen osa. Luotettavuuden arviointi koskee koko opinnäytetyöprosessia ja pääasiallisimmaksi luotettavuuden kriteeriksi nouseekin tutkija itse. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on itse oman tutkimuksen keskeinen tutkimusväline ja tutkimustulosten analysointi pohjautuu enemmän tutkijan omaan tulkintaan kuin määrällisessä. Tämä voi tehdä laadullisesta tutkimuksesta ja tutkimustiedon luotettavuudesta haastavaa, sillä tutkimustiedosta saattaa tulla liiaksi tutkijan omaa tulkintaa. (Eskola & Suoranta 2000, 72, 210.)

Opinnäytetyön luotettavuus lähtee jo haastatteluaineiston laadusta. Laadukkuutta tukee hyvin tehty haastattelurunko. Haastatteluaineistoa voidaan sanoa luotettavaksi, kun kaikkia haastateltavia on haastateltu. Tämän lisäksi tallenteiden kuuluvuus ei saa olla huono. Tämä voidaan varmistaa huolehtimalla, että haastatteluihin käytettävät välineet ovat kunnossa. Haastatteluaineiston luotettavuus voidaan pyrkiä varmistamaan sillä, että litterointi on johdonmukaista alusta loppuun ja luokittelu ei ole sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184–185.) Milesin ja Hubermanin (1994, 278) mukaan tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat muun muassa tutkimuksen johdonmukaisuus ja se, muuttuuko tutkimus kohtuullisen ajan kuluessa. Aineiston keruussa lähdettiin liikkeelle valitsemalla teemat ja muodostamalla haastattelurunko niiden ympärille. Kysymysten toimivuutta pyrittiin varmistamaan tekemällä koehaastattelu, jonka jälkeen tehtiin tarvittavia muutoksia kysymyksiin. Tästä huolimatta haastattelutilanteessa nousi esiin haastattelurungon ulkopuolisia lisäkysymyksiä.

Tutkimuksen myötä pyritään paljastamaan mahdollisimman laajasti, mitä ovat tutkittavien käsitykset ja minkälainen heidän maailmansa on (Hirsjärvi & Hurme 2010, 189). Haastatteluista saatua aineistoa ei karsittu liiaksi missään vaiheessa. Ottamalla huomioon koko saatu aineisto ja kirjoittamalla tulokset, saadaan välitettyä työntekijöiden ajatusmaailma tehdystä parityöstä. Opinnäytetyön val-

mistuminen kuvattiin siten, että lukijalle muodostuisi selkeä kokonaisuus prosessista. Tämän tarkoituksena oli myös varmistaa opinnäytetyön luotettavuus.

Tutkija–tiedonantaja-suhdetta voidaan arvioida siitä näkökulmasta ovatko tiedonantajat lukeneet saadut tulokset ennen kuin ne julkaistaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 141). Opinnäytetyö tehtiin lastensuojelun sosiaalityöntekijän sekä päihdetyöntekijän tarpeisiin. Tämän vuoksi tulokset lähetettiin työntekijöille, jotta he voisivat arvioida, vastaavatko tulokset opinnäytetyön alkuperäistä tarkoitusta. Ainut muutoskohta liittyi työntekijöiden aiempaan työhistoriaan. Poistetulla tiedolla ei ollut oleellista merkitystä opinnäytetyön tuloksiin.

12 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS

Eettisyyden voidaan nähdä olevan toinen puoli opinnäytetyön luotettavuutta. Opinnäytetyötä tehtäessä pyrittiin siihen, että sen eri osa-alueet täyttäisivät opinnäytetyölle asetetut vaatimukset. Eettisyyttä ei voida erottaa luotettavuus- ja arviointikriteereistä, vaan ne kietoutuvat muodollisesti toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.)

Ajateltaessa opinnäytetyön eettisyyttä periaatteellisesta näkökulmasta, on eettisyys otettava huomioon jo opinnäytetyön alkuvaiheissa. Tällöin mietitään miksi opinnäytetyötä aletaan tehdä ja kenen ehdoilla tutkittava aihe valitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 15; Tervakari 2005.) Jotta opinnäytetyö olisi tutkittaville ihmisille hyödyllistä ja rakentavaa, tulee sen olla eettisesti kestävä (Rauhala & Virokanas 2011, 246).

Opinnäytetyöhön osallistuvilla pitää turvata heidän oikeutensa ja hyvinvointinsa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Heidä ei saa myöskään käyttää hyväksi opinnäytetyöprosessin aikana, eikä aiheuttaa vahinkoa. Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat kaksi keskeistä asiaa opinnäytetyöaineiston keräämisessä ja julkaisemisessa. Tuloksia julkistettaessa pyritään huolehtimaan siitä, että vastauksia ei voida henkilöittää. (Eskola & Suoranta 2008, 56–57 .) Koska tarve opinnäytetyölle tuli toiselta opinnäytetyöhön osallistuvalla partyön työntekijältä, oli selvää, että ammattinimikkeet sekä paikkakunta tulevat opinnäytetyössä esille. Ammattinimikkeiden ja paikkakunnan julkaisu opinnäytetyössä varmistettiin kuitenkin työntekijöiltä opinnäytetyöprosessin ollessa loppusuoralla. Saatua haastatteluaineistoa ei saa missään vaiheessa luovuttaa ulkopuolisille, eikä käyttää mihinkään muuhun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Haastattelut tuhoitiin nauhurista heti litterointien jälkeen.

Opinnäytetyön tekijän tulee olla vastuuntuntoinen, rehellinen ja pitäytyä sovituksissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Raportoinnissa tulee ottaa huomioon, että tulokset julkaistaan niitä vääristelemättä ja keksimättä. Raportoinnin tulee olla huolellisesti esiteltyä, eikä se saa johtaa lukijoita harhaan. Tekijän tulee ilmaista

alkuperäinen lähde. Hän ei saa julkaista omista nimistä toisten tekstiä, eikä hän saa myöskään plagioida itseään eli aikaisempia tutkimuksiaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 26–27.)

Opinnäytetyöprosessin aikana pohdittiin saatua ohjausta ja sen riittävyyttä. Ohjauksen merkitys voi näkyä opinnäytetyön laadun tasossa. Se kuinka paljon opinnäytetyötä tehdessä on saatu ohjausta, korostuu viimeistään siinä vaiheessa kun työ jätetään arvioitavaksi tarkastajille; jos opinnäytetyö on tehty suurimmaksi osaksi ominpäin, vahinkojen korjaaminen voi olla liian myöhäistä. On ymmärrettävää, jos ohjausta on vähän, koska ohjattavia töitä on paljon. Opiskelijan oppimisen ja tutkimuksen tekemisen kannalta ohjausta pitäisi kuitenkin saada riittävästi, jotta opinnäytetyöprosessi vastaisi tarkoitustaan. (Rauhala & Virokannas 2011, 245.)

LÄHTEET

- Antikainen-Juntunen Eija 2007. Työväkivallan uhka, työväkivalta ja niiden hallinta sosiaalialalla. Työturvallisuus sosiaalialalla – hankkeen loppuraportti. Sosiaalitaito Oy.
http://www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedostot/Tyoturvallisuus_sosiaalialalla_raportti.pdf.
- Bardy, Marjatta 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 49–78.
- Bell, Judith 1999. Doing Your Research Project. A guide for first-time researchers in education and social science. Third edition. Philadelphia: Open University Press.
- Berg-Toroj, Heidi 2012. Lastensuojelun ja koulun yhteistyö. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet – tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus, 253–273.
- Central Interdisciplinary Association of Mental Health Workers jointly with CCETSW i.a. Multidisciplinary Teamwork. Models of Good Practice. Improving Social Work Education and Training Two. Central Council for Education and Training in Social Work CCETSW.
<http://www.caipе.org.uk/silo/files/multidisciplinary-teamwork-models-of-good-practice.pdf>.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Hallintolaki 2003/434, 6.6.2003. Viitattu 17.6.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>.
- Havio, Marjaliisa; Inkinen, Maria & Partanen, Airi 2009. Päihdehoitotyö. 5.-6. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Heinonen, Susanna 2010. Hallinnolliset rajat ylittävä parityö työvoiman palvelukeskuksessa. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Juva: Edita Publishing Oy.

- Helminen, Jari 2013. Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus. Sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta ja alan tulevaisuuskuvasta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Akateeminen väitöskirja.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Horsma, Teija & Jauhiainen, Elina (toim.) 2004. Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:10.
- Huhtala, Sara & Käsmä, Marjo 2013. ”Mehän se tehhään se työhyvinvointi”. Kokemuksia työssä jaksamisen tuesta Huolitiimissä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Hynninen, Veera & Tuokko, Maura 2010. Kirkko lasta suojelemassa – Kyselytutkimus vuonna 2008 voimaan astuneen lastensuojelulain uudistuksen vaikutuksista seurakuntatyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Hytönen, Pauliina 2012. Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin muovautuminen ja moniammatillinen yhteistyö. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkielma.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2011. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. 6.painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Isoherranen, Kaarina; Rekola, Leena & Nurminen, Raija 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Itäpuisto, Maritta 2008. Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.
- Jauru, Susanna 2011. Seurakunnan työntekijä lasta suojelemassa – Kyselytutkimus Kuopion hiippakunnan seurakunnissa tehtävästä lastensuojelutyöstä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusoh-

- jelma. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kalliola, Satu & Nakari, Risto 2006. Vuorovaikutus ja dialogi oppimisen tiloissa. Teoksessa Hanna Toiviainen & Hannu Hänninen (toim.) Rajanylitykset työssä. Yhteistoiminnan ja oppimisen uudet mahdollisuudet. Juva: PS-kustannus, 203–236.
- Kirkkohallitus 2007. Kirkko ja lastensuojelutyö. Tausta-aineistoa varhaisesta tukemisesta ja lastensuojelusta seurakunnan työntekijöille. Viitattu 4.9.2013. <http://www.nuortenkeskus.fi/binary/file/-/fid/384>.
- Kirkkolaki 1993/1054, 26.11.1993. Viitattu 27.8.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>.
- Kirkon päihdestrategia i.a. Viitattu 9.1.2013. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/kirkonpaihdestrategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/kirkonpaihdestrategia.pdf).
- Koskinen, Anna-Kaisa 2007. ”Vaihtoehtoinen tarina”. Mitä on sosiaalinen muutostyö? Helsinki: SOCCA: Heikki Waris -instituutti.
- Kunnat.net 2013. Viitattu 5.6.2013. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lastensuojelu/Sivut/default.aspx>.
- Kuuskeri, Carita 2013. Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma.
- Laitinen, Merja & Kempainen, Tarja 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä, 138–177.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812, 22.9.2000. Viitattu 21.1.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>.
- Lappalainen-Lehto, Riitta; Romu, Maija-Liisa & Taskinen, Mailis 2007. Haasteeina päihdeet. Ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

- Lastensuojelu 2011. Suomen virallinen tilasto – Tilastoraportti. Sosiaaliturva 2012. Viitattu 5.6.2013.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90891/Tr26_12.pdf?sequence=5.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 27.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Lastensuojelun käsikirja 2012. Sosiaaliportti. Viitattu 24.8.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/tietosuoja/salassapitovelvollisuus/>
- Lastensuojelun käsikirja 2013. Sosiaaliportti. Viitattu 22.1.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja>.
- Linna, Mirka 2011. Työpari voimavarana ja asiantuntijana pienen kunnan lastensuojelussa. Lapin korkeakoulukonserni. Savotta-pilotti. PaKaste II –hanke. Kirjallisuusseminarityö.
- Mahkonen, Sami 2003. Lastensuojeluilmoitus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Mahkonen, Sami 2008. Lastensuojelu ja laki. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Miles, Matthew B. & Huberman, A. Michael 1994. Qualitative Data Analysis. Second Edition. London: Sage Publications Ltd.
- Määttä, Anne 2012. Perusturva ja poiskäännyttäminen. Diakoniammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 36. Diakoniammattikorkeakoulu: Tampere.
- Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- National Occupational Standards i.a. Practise social work in multi-disciplinary contexts. SCDSW6.
<http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&sqj=2&ved=0CGAQFjAF&url=http%3A%2F%2Fwww.ccwales.org.uk%2Fedrms%2F119706%2F&ei=koduUpWQFOfV4ASCmIGoDA&usg=AFQjCNG7gTUGuQ92c9KzqX6trgU7a7NP8w&bvm=bv.55123115,d.bGE>.

- Niskala, Asta 2008. Salatusta suhteesta kahden kimppaan – Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Nummela, Tuija 2011. Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Ojala, Birgitta 2013. Johtava sosiaalityöntekijä. Taivalkosken sosiaalitoimisto. Taivalkoski. Sähköpostiviesti 19.6. Vastaanottaja Anu Vanhatupa. Tuloste tekijän hallussa.
- Penninkangas, Tanja 2012. Lastensuojelu osana lapsuutta. Asiakkaiden näkemyksiä lastensuojelun avohuollon tukitoimien vaikuttavuudesta. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Sosiaalityö. Pro gradu – tutkielma.
- Pihlaja, Mervi 2012. Päihdeongelmaisen asiakkaan kuntoutuksen polku Taivalkoskella. Lapin yliopisto. Päihdetyön ammatilliset erikoistumisopinnot. Päihdetutkimus.
- Pohjola, Anneli 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä, 19–74.
- Polamo, Kim 2010. Lapsen emotionaalisten tarpeiden kohtaaminen päiväkodin työpari- ja tiimityössä. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatus. Pro gradu – tutkielma.
- Pontán, Anne 2008. Att arbeta i par inom äldreomsorgen – Aktionsforskning om social- handledare och socialarbetare, perspektiv inom närståendevården. FSKC Rapport 6/2008. Helsingfors.
- Päihdeasiamies i.a. Viitattu 2.8.2013. <http://www.paihdeasiamies.fi/?id=219>.
- Päihdehuoltolaki 1986/41, 17.1.1986. Viitattu 11.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Suomen piipiseura.
- Rahko, Elina 2011. Samassa veneessä sosiaalialalla. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kokemuksista työparityöstä. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. Viitattu 7.10.2013.

<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=90906602-0672-484f-ac5e-e363e41c793a>.

Raittiustyölaki 1982/828, 19.11.1982. Viitattu 2.8.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820828>.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Aini Pehkonen ja Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS Kustannus.

Raunio, Kyösti 2011. Olennainen sosiaalityössä. Toinen, uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Ruusuvuori, Johanna 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saarenpää, Ahti 2010. Kansalainen, yksilö oikeudellisesti kaiken keskipisteenä. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä, 75–137.

Sipilä, Anita 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Seinä, Seppo & Helander, Jaakko 2007. Tiimeistä työpareiksi. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 3/2007. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. Viitattu 17.6.2013.

http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf.

Sosiaalihuoltolaki 1982/710, 17.9.1982. Viitattu 27.1.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2009. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Mieli

- 2009 –työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Viitattu 26.8.2013.
<http://pre20090115.stm.fi/pr1233819605898/passthru.pdf>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu –selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:19. Viitattu 26.10.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf.
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.a Viitattu 2.8.2013.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/paihdepalvelut.
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.b. Viitattu 26.10.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6719234&name=DLFE-27217.pdf.
- Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:3. Sosiaali- ja terveysministeriö. Suomen kuntaliitto. Päihdepalvelujen laatusuositukset. Helsinki 2002. Viitattu 2.8.2013.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/paihdepalvelu/paihdepalv.pdf>.
- Suni, Anniina 2010. Asiakkaiden kokemukset lastensuojelun moniammatillisesta työparityöstä. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalitieteiden laitos. Käytäntötutkimusraportti.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Aamenesta öylättiin. Viitattu 2.8.2013.
<http://www.ev2.fi/sanasto/index.php/Alkoholi>.
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 17.6.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Suomen YK-liitto i.a. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Viitattu 21.1.2013.
http://www.ykliitto.fi/files/Lapsen_oikeudet_PAINO.pdf.
- Taivalkoski 2010a. Lastensuojelu 29.11.2010. Viitattu 10.5.2013.
<http://www.taivalkoski.fi/Resource.phx/sivut/sivut-taivalkoski/kunta/sosiaalipalv/lastensuojelu.htx>.
- Taivalkoski 2010b. Päihdehuolto 29.11.2010. Viitattu 10.5.2013.
<http://www.taivalkoski.fi/Resource.phx/sivut/sivut-taivalkoski/kunta/sosiaalipalv/paihdehuolto.htx>.
- Taivalkoski 2012. Tuhansien tarinoiden pitäjä. Tulevaisuus. Viitattu 11.1.2013.

- <http://www.taivalkoski.fi/Resource.phx/sivut/sivut-taivalkoski/perustietoa/tulevaisuus/index.htx>.
- Talentia i.a. Viitattu 21.11.2013.
<http://www.talentia.fi/opiskelijana/valmistuva/tyollisyystilanne>.
- Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. 1.painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Tervakari, Anne-Maritta 2005. Hypermedian jatko-opintoseminaari. TTY/DMI/Hypermedialaboratorio. Viitattu 10.1.2013.
http://matriisi.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatkosems04/liitteet/JOS_hypermedia_Tervakari140105.pdf.
- Tukiala, Anna-Kaisa & Thomansén, Tarya 2009. Tietoa todellisuudesta. Sosiaalitieto 9/2009. 20–21.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uoti, Riikka 2013. Evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja kunnan sosiaalihuollon yhteistyö. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu. Kunnallisoikeus. Pro gradu -tutkielma.
- Vaihia, Anna 2009. Kohtaamisen paikka – Työparityön kehittäminen lastensuojelussa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Terveiden edistämisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Vataja, Katri 2009. arvioiva työote – kehittämisen peruslähtökohta. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Katri Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–61.
- Väestötietojärjestelmä 2012. Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Viitattu 11.1.2013.
<http://vrk.fi/default.aspx?docid=6765&site=3&id=0>.

LIITE 1: Opinnäytetyön haastattelukysymykset

1. Millainen on lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän pari-työn merkitys Taivalkosken sosiaalipalveluille?
2. Miten lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja päihdetyöntekijä kokevat pari-työskentelyn?
3. Miten lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja päihdetyöntekijän tekemää parityötä voidaan kehittää työntekijöiden näkökulmasta?

TEEMA 1: Lastensuojelu- ja päihdetyö Taivalkoskella

Miten salassapitovelvollisuus näyttäytyy sinun näkökulmastasi?

Mikä on lastensuojelutyön / päihdetyön merkitys Taivalkoskella?

Milloin lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyö on alkanut Taivalkoskella?

Miksi yhteistyö aloitettiin?

Tiedonkulku:

Tiedotatteko asiakkaita, kun teette päätöksiä? Miten?

Toteutetaanko muutokset, vaikka perhe ei sitä haluaisi?

Teettekö muunlaista verkostotyötä? (neuvola tai muu taho)

Tai kuuluuko tiimiin muita?

Miten verkostotyö näyttäytyy lastensuojelu- ja päihdetyössä?

Voiko asiakas vaikuttaa yhteistyön aloittamiseen?

Tehdäänkö asiakkaan kanssa asiakas- / palvelusuunnitelma?

Kuinka kauan asiakkuus keskimäärin kestää?

Miten asiakkaasta tulee lastensuojelun / päihdetyön asiakas?

Mitkä ovat tärkeimmät työssä käytettävät menetelmät?
(ennaltaehkäisevä työ, avohuolto..)

Milloin lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyö voidaan aloittaa?

Miksi yhteistyö aloitetaan? Voiko asiakas vaikuttaa yhteistyön aloittamiseen?

Minkälainen koulutus sinulla on?

Miten verkostotyö näyttäytyy lastensuojelu- ja päihdetyössä?

Paljonko teillä on yhteisiä asiakkaita?

TEEMA 2: Parityö osana moniammatillista verkostotyötä

Onko asiakkaiden helppo vai vaikea sitoutua parityöskentelyyn?

Luottavatko asiakkaat työntekijöihin? Uskaltavatko he kertoa asioista teille?

Mikä on lastensuojelun- ja päihdetyön parityön merkitys asiakkaille sinun näkökulmastasi?

Salassapitovelvollisuus: Miten salassapitovelvollisuus näyttäytyy sinun näkökulmastasi?

Salassapitovelvollisuus: Voiko toisen kanssa jakaa tietoa, jota vain toinen on saanut?

Mitä vahvuuksia/ heikkouksia näet parityöskentelyssä?

Miten mielestäsi parityöskentely tukee työtäsi?

Oletteko saaneet koulutusta työparityöskentelyyn?

Pystyykö antamaan kritiikkiä toiselle? (jos esim. tuntee)

Tunnetteko työn ulkopuolella? Pidättekö yhteyttä?

Onko tämä mielestäsi hyvä vai huono asia? (jos tuntee)

Työnjako? Roolit työparityössä?

Toisen asiantuntijuuden kunnioittaminen:

Tuleeko tilanteita, joissa toinen pitää omaa asiantuntijuuttaan ”parempana”?

Miten kommunikointi ja tiedonjako toimivat työparin kanssa?

Miten yhteistyö toimii työparin kanssa?

Miten työskentely eroaa, jos työskentelet yksin tai parin kanssa?

Kun parityön tekeminen aloitetaan asiakkaan kanssa, jatkuuko se niin kauan kun asiakkuus kestää?

Otetaanko lastensuojelun- ja päihdetyön yhteistyö automaattisesti mukaan vai jaetaanko asiakkaita?

Missä prosessin vaiheessa työparityö aloitetaan?

Miksi lastensuojelun- ja päihdetyön työparityö aloitetaan?

Mistä idea työparityöhön on lähtenyt? Kenen idea yhteistyön aloittaminen oli?

TEEMA 3: Työparityön kehittäminen

Onko teillä mitään kyselyä asiakkaille parityön merkityksestä?

Miten pyritte kehittämään parityöskentelyä?

Miten arvioisitte parityötänne?

Onko teillä itsearviointia? Vertaisarviointia? Viikoittaisia tiimipalavereita?

Järjestetäänkö teille työnohjausta?

Seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö?

Kuka voisi olla kolmas mahdollinen taho, joka liittyisi tiimiinne?

Miten työparityötä voisi mielestäsi kehittää?

Saatteko asiakkailta palautetta työparityöstä? Minkälaista?

LIITE 2: Esimerkkitaulukot sisällön analyysistä

TAULUKKO 1. Aineiston pelkistämisen esimerkissä on käytetty alaluokkaa vaitiolo-velvollisuus.

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
"Kun asiakkaalle tehdään heti alussa selväksi, että tietoja jaetaan ja työtä tehdään työparina, on kaikki tieto jaettavissa."	Tiedon jakaminen työparin kanssa
"Palaverit pidetään siten, että kaikki asianosaiset ovat paikalla ja puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä."	Tiedon jakaminen palavereissa
"Lastensuojelutyöntekijänä pitää miettiä mikä on oleellista asiaa lapsen tai lasten hyvinvointiin liittyen jaettavaksi."	Lapsiin liittyvän oleellisen tiedon jakaminen
"Niistä mitkä liittyvät yhteistyöhön, lastensuojeluun liittyvistä voidaan puhua."	Lastensuojeluun liittyvistä asioista puhuminen parityössä
"Mitä on muualla pidetty hoitoneuvotte- luita niin siellä sitten kysytään asiakkaalta, että puretaan tämä vaitiolo- velvollisuus ja kysytään asiakkaalta suos- tumus tähän."	Vaitiolo-velvollisuuden purkaminen asi- akkaan suostumuksella
"Eihän me sillälailla vertailla mitä asia- kas on kertonut..."	Työntekijöiden vaitiolo-velvollisuus asiakastyössä
"Laki velvoittaa tekemään yhteistyötä, mutta salassapitosäädökset, jos niitä tiukasti noudatetaan, niin nehän estää myös sitä yhteistyön tekemistä. Liiku- taan niin sanotulla harmaalla vyöhyk- keellä ja tarkkana täytyy olla, että kaikkea ei voi eikä saa puhua."	Vaitiolo-velvollisuuden vaikutus yhteis- työn tekemiseen

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
<p>Tiedon jakaminen työparin kanssa</p> <p>Tiedon jakaminen palaverissa</p> <p>Lapsiin liittyvän oleellisen tiedon jakaminen</p> <p>Lastensuojeluun liittyvistä asioista puhuminen parityössä</p> <p>Vaitiolovelvollisuuden purkaminen asiakkaan suostumuksella</p> <p>Työntekijöiden vaitiolovelvollisuus asiakastyössä</p> <p>Vaitiolovelvollisuuden vaikutus yhteistyön tekemiseen</p>	<p>Vaitiolovelvollisuus</p>
<p>Parityössä enemmän osaamista</p> <p>Parityö työssäjaksamisen tukena</p> <p>Oikeusturva</p> <p>Reflektointi työparin kanssa</p> <p>Luottamus työpariin</p> <p>Työparin arvostaminen</p> <p>Työparin tukeminen</p> <p>Työn tuloksellisuus</p>	<p>Parityön vahvuudet</p>
<p>Yhteinen työskentelytavan syntyminen</p> <p>Tiedonkulun toimiminen työntekijöiden välillä</p> <p>Työnjaosta sopiminen</p> <p>Avoin kommunikointi ja tiedonjako</p> <p>Selkeät roolit, tehtävä- ja vastuualueet</p> <p>Toimiva vuorovaikutus</p> <p>Luottaminen toisen ammattitaitoon</p> <p>Yhteinen työhistoria</p>	<p>Parityön toimivuus</p>

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnista lastensuojelun ja päihdetyön parityöstä.

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Parityön alkaminen	Lastensuojelun ja päihdetyön parityö	Parityö
Päihdetyöntekijän rooli Lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli Työntekijöiden roolit parityössä Oman roolin tiedostaminen	Roolit	
Yhteinen työskentelytapa Työnjako Tiedon jako	Parityön toimivuus	
Parityön merkitys asiakastyössä Kommunikointi Parityö työssäjaksamisen tukena	Parityön vahvuudet	
Asiakkaan luottamuksen menettäminen	Parityön heikkoudet	
Kommunikoinnin merkitys parityössä Asiakkaan luottamus työntekijään Työntekijän luottamus asiakkaaseen	Luottamus	
Tiedon jakamisen merkitys	Asiakasyhteistyö	
Tiedon jakaminen	Vaitiolovelvollisuus	

TAULUKKO 4. Aineiston abstrahoinnissa muodostettu yhdistävä luokka (Työntekijöiden näkemyksiä lastensuojelun ja päihdetyön parityöstä ja sen kehittämistä Taivalkoskella).

YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
Asiakkuus Lastensuojelu Päihdetyö Verkostotyö Tiedonkulku Lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyö	Lastensuojelu ja päihdetyö Taivalkoskella	
Vahvuudet Heikkoudet Roolit Parityön toimivuus Lastensuojelun ja päihdetyön parityö Luottamus Asiakasyhteistyö Vaitiolovelvollisuus	Parityö	Työntekijöiden näkemyksiä lastensuojelun ja päihdetyön parityöstä ja sen kehittämistä Taivalkoskella
Parityön arviointi Asiakaspalaute Seurakunta Työn arviointi asiakas-kohtaisesti Kehittämideoita	Parityön kehittäminen	